

नेपालमा सर्वाधिक बिक्री हुने राष्ट्रिय दैनिक

ekantipur.com

कान्तिपुर

सातै प्रदेशबाट एकैसाथ प्रकाशित

वर्ष २९ अंक ६ काठमाडौं १२ फागुन २०७७ बुधवार माघ शुक्लपक्ष द्वादशी नेपाल संवत् १९४१ राष्ट्रिय संस्करण KANTIPUR, Nepali National Daily, Wednesday, February 24, 2021 पृष्ठ १२ १० सैयाँ

प्रतिनिधिसभाको असंवैधानिक विघटन बदर

१३ दिनभित्र संसद् अधिवेशन बोलाउन सर्वोच्च अदालतको आदेश

विघटनसम्बन्धी संवैधानिक व्यवस्था प्रधानमन्त्रीको विशेषाधिकार नभई प्रतिनिधिसभाले सरकार दिन नसके ताजा जनादेशका लागि अपनाउनुपर्ने प्रक्रिया हो भन्ने नजिर स्थापित

■ कृष्ण ज्ञवाली (काठमाडौं)

सर्वोच्च अदालतले प्रतिनिधिसभा विघटन गर्ने सरकारको सिफारिस र त्यसलाई कार्यान्वयन गर्ने राष्ट्रपतिको निर्णयलाई असंवैधानिक ठहर गरेको छ । सर्वोच्चले मुख्य रूपमा तीनवटा विषयलाई आधार मान्दै प्रधानमन्त्री केपी शर्मा ओलीको सिफारिस, राष्ट्रपति विद्यादेवी भण्डारीको निर्णय र त्यसका आधारमा यसवीच भएका सबै काम बदर गरेको हो । यो निर्णयमा संवैधानिक इजलासका पाँचै जना न्यायाधीशको एकमत रह्यो ।

प्रधानन्यायाधीश चोलेन्द्रशमशेर जबरासहित न्यायाधीशहरू विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ, अनिलकुमार सिन्हा, सपना प्रधान मल्ल र तेजबहादुर केसीको संवैधानिक इजलासले प्रतिनिधिसभालाई पुस ५ गते विघटनको निर्णय हुनुभन्दा पहिलेको अवस्थामा पुर्‍याएको हो । सर्वोच्चको संवैधानिक इजलासले मंगलबार सार्वजनिक गरेको आदेशको संक्षिप्त व्यहोराका विघटनसम्बन्धी सबै कामकारवाही सुर्दोर्दो नै कानुनी प्रभाव शून्य हुने गरी बदर गर्ने भन्ने उल्लेख छ । आदेशमा भनिएको छ, 'राष्ट्रपतिबाट भएको विघटनको निर्णय, विज्ञापितसमेतका तत्सम्बन्धी सम्पूर्ण कामकारवाही असंवैधानिक भएकाले प्रारम्भदेखि नै कानुनी प्रभाव शून्य रहने गरी उत्प्रेषणको आदेशले बदर हुने ठहर्छ ।'

सर्वोच्चले कानुनी प्रभाव शून्य हुने भनी आदेश गरेपछि विघटन र त्यसको नतिजाका रूपमा भएका सुर्दोर्दोका सम्पूर्ण कामकारवाही र निर्णयहरू पनि बदर भएका छन् । यो आदेशअनुसार चुनावको तयारीमा लागेको निर्वाचन आयोगका सबै कामकारवाही 'पुस ५' भन्दा पहिलेको अवस्थामा फर्किनुपर्ने हुन्छ । प्रतिनिधिसभा विघटनको कदमलाई न्यायालयले संविधानको आधारभूत मर्म, मूल्य र मान्यताको प्रतिकूल रहेको ठहरसहित यस्तो निर्णय गरेको हो ।

कानुनविद् दीनमणि पोखरेलका अनुसार, सार्वजनिक अधिकारीहरूका कतिपय निर्णय सुरुको मितिदेखि बदर हुन्छन् भने कतिपय कामकारवाही फैसलाको मितिदेखि बदर हुने आदेश हुन्छन् । उदाहरणका लागि, लोभमानसिंह कार्की अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगको प्रमुखमा अयोग्य ठहर भए पनि अख्तियारमा उनी प्रमुख रहँदा भएका कामकारवाही बदर भएका थिएनन् । **बोकी पृष्ठ ५**

■ मित्र

- राजीनामा दिन ओलीलाई दाहालको सुझाव
- अब कस्तो बन्ला सत्ता समीकरण ?
- ओली र दाहाल-नेपाल मिल्ने सम्भावना कति ?
- संसद् सचिवालयले थाल्यो बैठकको तयारी
- सभामुख भन्छन्- 'फैसलाले संविधानको रक्षा भयो'
- संविधानभन्दा माथि कोही छैन, यो फेरि स्थापित भयो : पूर्वप्रधानन्यायाधीश श्रेष्ठ

विशेष सम्पादकीय । ६

भस्मासुर पथ रोक्ने सर्वोच्च कदम

अहम्को अवसान

राजनीतिक जीवन सुरु गरेको चार दशकपछि पार्टीको नेतृत्वमा पुगेका ओलीले पछिल्ला सात वर्षमा जति उचाइ लिए, ओरालो लाग्नेक्रम त्योभन्दा छिटो भयो । त्यसको प्रस्थान बिन्दु प्रतिनिधिसभा विघटनसम्बन्धी असंवैधानिक निर्णय नै हो, त्यसको पटाक्षेप मंगलबार भयो ।

■ विन् सुवेदी (काठमाडौं)

सर्वोच्च अदालतले मंगलबार साँझ प्रतिनिधिसभा विघटनको निर्णय बदरको फैसला गरिरहँदा प्रधानमन्त्री निवास बालुवाटार गुल्जार थियो । प्रधानमन्त्री केपी शर्मा ओली ७० वर्ष लागेको उपलक्ष्यमा सांगीतिक कार्यक्रमसहित उनका निकटस्थ, केही मन्त्री र परिवारका सदस्यले भव्य समारोह गरिरहेका थिए । २०७४ फागुन ३ गते दोस्रो पटक प्रधानमन्त्रीमा निर्वाचित भएका ओलीको बालुवाटारभित्र यो चौथो जन्मोत्सव हो, सम्भवतः प्रधानमन्त्रीको यही कार्यकालको अन्तिम पनि । 'फैसला सुनिसकेपछि पनि उहाँ (ओली) को भावमा कुनै परिवर्तन आएन', एक मन्त्रीले राति ९ बजेतिर कान्तिपुरसँग भने, 'प्रधानमन्त्रीज्यू हामीसँगै जन्मोत्सव मनाइरहनुभएको छ ।'

सर्वोच्चको फैसलापछि नै ओलीले श्रीमती राधिका शाक्यले लेखेको 'मेरा अनुभूतिहरू' किताब पनि विमोचन गरे । उनले मंगलबार दिउँसै नक्सालस्थित बालमन्दिरमा पुगेर जन्मदिन मनाएका थिए । ओली बिहानदेखि नै कार्यक्रमहरूमा व्यस्त रहँदा बालुवाटारमा जन्मोत्सवको तयारी चलिरेहेको थियो । राति अवेरसम्म पनि प्रधानमन्त्री निवासमा बलेको रंगीचंगी बत्तीको उज्यालो बाहिरैबाट देखिन्थ्यो । तर 'सुखी नेपाली समृद्ध नेपाल' बनाउने यात्रामा ओलीको पाइला लड्छुझाएको छ । मध्यावधि चुनावमा गएर एक्ले दुई तिहाइ ल्याउने सपना बोकेका ओलीको प्रतिनिधिसभा विघटन गर्ने निर्णयलाई सर्वोच्च अदालतले बदर गरिदिएपछि उनको राजनीतिक जीवनको अवसान सुरु भएको छ । राजनीतिक जीवन सुरु गरेको करिब चार दशकपछि पार्टीको नेतृत्वमा पुगेका ओलीले पछिल्ला सात वर्षमा जति उचाइ लिए,

दीपक नीतिम

ओरालो लाग्नेक्रम त्योभन्दा छिटो भयो । त्यसको प्रस्थान बिन्दु गत पुस ५ गते ओलीले हठात् गरेको प्रतिनिधिसभा विघटनसम्बन्धी असंवैधानिक निर्णय नै हो, त्यसको पटाक्षेप मंगलबार भयो । परिणाम उनको विपरीत आयो । यसले हरेक कुराको आकलन गर्ने र परिणाम आएपछि 'मैले भनेर नै यस्तो भएको हो' भन्ने उनको 'प्रवृत्ति' को समेत अन्त्य भयो । 'मैले चिन्दाखेरि हरेक घटना हुँदा मैले पहिले नै भन्थु थिएँ, यो हुँदै थियो भनेर हरेक पप्पलर कुरा आफूले उठाएको हो भन्ने प्रवृत्ति अलि अगाडिदेखि नै थियो, उहाँ हरेक विषयलाई आफूमा केन्द्रित गरेर हेर्नुहुन्थ्यो,' स्थायी कमिटी सदस्य धनश्याम भुसाल सम्झन्छन्, 'कतिसम्म भने उहाँले जबज (जनताको बहुदलीय जनवाद) को आईडिया मैले नै मदन भण्डारीलाई दिएको हो भनेर मेसँग पनि भन्नुन्थ्यो ।'

२०२९ असारमा तत्कालीन नेकपा भ्रामा जिल्ला कोअर्डिनेसन कमिटीका सचिव राधाकृष्ण मैनाली विरामी परेपछि ओली पार्टी सचिव बनेका थिए । तर एक पटक पनि बैठक नडाकेको भन्दै पार्टीले उनलाई त्यही वर्षको फागुनमा कारवाही गर्‍यो । त्यसपछि १४ वर्ष जेलजीवन र खुला भएपछि ओली राजनीतिक जीवनमा पनि पार्टीभित्रै 'बागी' को भूमिकामा रहेका ओलीले फेरि नेतृत्वमा आउन ४२ वर्ष मिहिनेत गर्नुपरेको । नवौं महाधिवेशनबाट पार्टी अध्यक्ष बनेका ओलीले दुई पटक त सरकारकै नेतृत्व गरे । नवौं महाधिवेशनयता अहिलेसम्म पार्टी अध्यक्षकै हैसियतमा छन् । भले उनको पार्टी एमाले र त्यसपछि एकीकृत भएको नेकपाको जीवन तहसनहस भइसकेको छ । पछिल्लो खण्डमा पनि ओलीको राजनीतिक जीवनको ओरालो यात्रा पार्टी र आफूले नेतृत्व गरेको सरकार चलायमान गराउनुसँग सम्बन्धित रह्यो । तर उनले ४८ वर्षअघि आफूले गरेको गल्ती सच्याएनन् । **बोकी पृष्ठ १०**

KCM
Kathmandu College of Management

KCM in partnership with Siam University presents International BBA

BBA Finance and Banking

BBA Marketing

- kcm.edu.np
- facebook.com/kcm.edu.np
- 9847695414/ 01-5201997
- Gwarko, Lalitpur

अब कस्तो बन्ला सत्ता समीकरण ?

देउवालाई प्रधानमन्त्री नस्विकार्ने परिस्थिति बन्थो भने दाहाल-नेपाल समूहले आफैं सरकारको नेतृत्व लिन कसरत गर्न सक्छ तर त्यसका लागि जसपासंग मात्र मिलेर पुग्दैन, ओलीपक्षीय दुई दर्जनभन्दा बढी सांसद तान्नुपर्छ । ओली समूहले भने देउवालाई प्रधानमन्त्रीमा प्रस्ताव गर्न सक्छ ।

■ कुलचन्द्र ग्योपाळे (काठमाडौं)

प्रतिनिधिसभा विघटनको निर्णय बढेरपछि प्रधानमन्त्री केपी शर्मा ओलीले राजीनामा दिन्छन् कि अघ्यादेश ल्याएर अलग पार्टी बनाउँछन् ? नेकपाको औपचारिक विभाजन कसरी हुन्छ ? नेकपाको दाहाल-नेपाल समूहले गठबन्धन बनाउन कस्तो कसरत गर्ला ? यसबारे सर्वत्र चासो र चर्चा छ । सर्वोच्च अदालतको निर्णयसँगै सत्ता समीकरणको अड्कल पनि हुन थालेको छ ।

सम्भावना- १

ओलीले मंगलबार रातिसम्म राजीनामा दिएका छैनन् । प्रतिनिधिसभा विघटनको निर्णय बढेरपछि, दल विभाजन गर्न ओलीलाई केन्द्रीय कमिटी र संसदीय दल दुवैतिर ४० प्रतिशत संख्या पुर्‍याउनुपर्छ । त्यस्तो स्थिति नदेखिएकाले उनले गत वैशाखमा जारी गरेको राजनीतिक दलसम्बन्धी अघ्यादेश पुनः ल्याउन सक्छन् । दल विभाजन गर्न सहज हुने गरी ओलीले त्यतिबेला ल्याएको अघ्यादेश चौतर्फी विरोधपछि फिर्ता गरिएको थियो । नेकपा वैधानिक रूपमा विभाजित भएको छैन । नेकपा दाहाल-नेपाल समूहका नेता रघुजी पन्त भावी सत्ता समीकरणका लागि चालिने 'मुभ' ओलीकै भूमिकाले निर्धारण गर्ने बताउँछन् । 'प्रधानमन्त्री ओलीको खुट्टामा बल छ, उहाँले आत्मघाती गत गर्न पनि सक्नुहुन्छ, जोगाउन पनि सक्नुहुन्छ,' उनले भने, 'उहाँले कस्तो स्टेप चाल्नुहुन्छ, त्यसले भावी सत्ता समीकरण कतातिर लैजान्छ, भन्ने निर्धारण गर्छ ।'

ओलीका लागि यतिबेला पार्टी जोगाउने अवसर पनि आएको नेकपाभित्र टिप्पणी हुन थालेको छ । उनले राजीनामा दिएर दुई नेताबीचको समझदारीअनुसार अर्का अध्यक्ष पुष्पकमल दाहाललाई प्रधानमन्त्री प्रस्ताव गरे पार्टी एकता जोगिने र राजनीतिक स्थायित्व पनि कायम हुने पन्त बताउँछन् । 'मुलुकलाई अस्थिरताबाट जोगाउने ओलीजीको मनैदेखिको अभिव्यक्ति हो भने सबैभन्दा पहिला उहाँले राजीनामा दिनुपर्छ । जुन प्रतिनिधिसभालाई मार्न लाग्नुभएको थियो, त्यसलाई आज अदालतले जोगाएको छ । अब नैतिक, संवैधानिक र राजनीतिक रूपमा ओलीजीले प्रधानमन्त्रीमा बस्न मिल्दैन, तत्क्षण राजीनामा दिनुपर्छ,' पन्तले भने, 'राजीनामा गरेपछि पार्टी एकदललाई जोगाउने विकल्प भनेकै आधा-आधा प्रधानमन्त्री चलाउन पछिल्लै भएको सहमतिलाई कार्यान्वयनमा ल्याउनु हो । दाहाललाई संसदीय दलको नेता चुनेर प्रधानमन्त्रीमा प्रस्ताव गर्नुभयो भने पार्टी जोगिन्छ, दुवैतिरका आमनेता र कार्यकर्ताको चाहना पनि यही छ ।' त्यस्तो बेला नेकपालाई अन्य दलको साथ आवश्यक पर्दैन । एकल बहुमतको सरकार बन्छ । सहकबाट भइरहेको द्वन्द्व र ओलीको आफ्नै 'इगो' का कारण नेकपाका धेरै नेताले यस्तो वाटोमा जाने सम्भावना कम देखेका छन् । ओलीपक्षीय नेताहरूले अहिल्यै के हुन्छ, भन्नेबारे बताउन चाहिरहेका छैनन् । प्रधानमन्त्रीले राजीनामा दिएर पार्टी एकता जोगाउने वाटो लिएनन् भने फरक समीकरणका लागि दाहाल-नेपाल समूहले कदम चाल्ने देखिन्छ ।

सम्भावना- २

ओलीले पार्टी विभाजनको वाटो लिए दाहाल-नेपाल समूहले यसअघि संसद् सचिवालयमा दर्ता गरेकै अविश्वासको प्रस्ताव अघि बढाउन सक्छन् । राजनीतिक सहमति भए त्यसलाई फिर्ता गरेर अर्को अविश्वासको प्रस्ताव दर्ता गर्ने अवस्था पनि हुन सक्छ । संसद् सचिवालयमा यसअघि नै दाहाल-नेपाल समूहका ९० जना सांसदको हस्ताक्षरमा अविश्वासको प्रस्ताव दर्ता भइसकेको छ । अहिले नेकपासंग सभामुखसहित १ सय ७३ सांसद छन् । सरकार बनाउन १ सय ३८ सांसद चाहिन्छ । नेता पन्तका अनुसार नेकपा दाहाल-नेपाल समूहले कांग्रेस र जनता समाजवादी पार्टी (जसपा) सँग मिलेर सरकार बनाउन सक्छ । 'योभन्दा फरक समीकरणमा पनि सरकार बन्न सक्छ,' उनले भने । दाहाल-नेपाल समूह कांग्रेस सभापति शेरबहादुर देउवाको भूमिकाप्रति सन्तुष्ट छैन । प्रतिनिधिसभा पुनःस्थापनाको पक्षमा संयुक्त आन्दोलनका लागि पटक-पटक आग्रह गर्दा नमानेको र प्रदेश सरकार समीकरणमा समेत असहयोग गरेको दाहाल-नेपाल समूहको बुझाइ छ । त्यसैले देउवालाई प्रधानमन्त्री नस्विकार्ने परिस्थिति बन्न सक्छ । त्यस्तो बेला दाहाल-नेपाल समूहले आफैं सरकारको नेतृत्व लिनका लागि कसरत गर्ने सम्भावना प्रबल छ । अविश्वासको प्रस्तावमा हस्ताक्षर गरेका ९० जना सांसद भए पनि बीचमा केही सांसद ओलीतिर लागेका छन् । जसपासंग मात्रै समीकरण बनाउने हो भने दाहाल-नेपाल समूहले ओली समूहका दुई दर्जनभन्दा बढी सांसद तान्नुपर्ने हुन्छ । नेकपा दाहाल-नेपाल पक्षलाई कांग्रेससंगको सहकार्यमा सरकार बनाउन अरू विकल्पभन्दा सहज छ । जसपासंग ३४ सांसद छन् । तीमध्ये दुई जना निलम्बनमा छन् । पार्टीको आधिकारिकता र चुनाव चिह्न दाहाल-नेपाल समूहले लिनासाथ ओली समूहका दुई दर्जनभन्दा बढी सांसद फिर्ता हुने आकलन यो समूहको छ । त्यस्तो भए दाहाल-नेपाल समूहले जसपासंगको गठबन्धनमा सरकार बनाउन सक्छ ।

सम्भावना- ३

पार्टी विभाजन गरे प्रधानमन्त्री ओलीले आफ्नो राजनीतिक साख जोगाउन कांग्रेस सभापति शेरबहादुर देउवासँग हात बढाउन कोसिस गर्ने देखिन्छ । देउवालाई प्रधानमन्त्री स्वीकार गर्ने र मन्त्रिपरिषद्मा पनि देउवालाई सहज हुने गरी वाटो खुला गर्ने प्रस्ताव ओलीले ल्याउन सक्छन् । प्रतिनिधिसभा विघटनदेखि नै देउवा र ओलीबीचको सम्बन्धमा दशर नआएकाले पनि यस्तो सम्भावनाको समेत चर्चा हुने गरेको छ । तर चाहेर पनि देउवालाई ओलीसंग मिल्न धेरै कठिन छ ।

के गर्ला कांग्रेस ?

प्रतिनिधिसभा विघटनको निर्णय बढेरपछि देउवाले नेकपाभित्रको भगडा मिल्ने

राजीनामा दिन ओलीलाई दाहालको सुझाव

काठमाडौं (कास)- नेकपा अध्यक्ष पुष्पकमल दाहालले सर्वोच्च अदालतले प्रतिनिधिसभा विघटन गर्ने सरकारको निर्णय बढेरसँगै प्रधानमन्त्री केपी शर्मा ओलीलाई राजीनामा दिन सुझाएका छन् । मंगलबार साँझ चितवनमा आयोजित एक कार्यक्रममा दाहालले प्रतिनिधिसभा विघटन गर्ने असंवैधानिक कदमका कारण दुई महिनादेखि जनतामा पीडा र आवेग पैदा भएको भन्दै प्रधानमन्त्री ओलीलाई राजीनामा दिन सुझाव दिएका हुन् । 'म केपी ओलीलाई पनि भन्न चाहन्छु, तपाईंले चलेका गलत कदमका कारण दुई महिनादेखि नेपाली जनतामा ठूलो पीडा र आवेग पैदा भयो । यदि तपाईंमा अलिकति पनि लाज छ, अलिकति पनि घिन र नैतिकता छ भने राजीनामा दिनुस्,' दाहालले भने ।

राजीनामा नआए ओलीलाई इतिहासको कठघरामा मिल्काइने दाहालको भनाइ थियो ।

पुनः ५ मा प्रधानमन्त्री ओलीको सिफारिसमा राष्ट्रपति विद्यादेवी भण्डारीले प्रतिनिधिसभा विघटन गरेसँगै सत्तारूढ नेकपा दुई समूहमा विभाजित भएको थियो । यसबीचमा नेकपा ओली समूहतिर लागेका नेता, कार्यकर्ताहरूलाई दाहालले कुनै भ्रममा नपरी आफ्नो समूहमा आउन अपिल

गरे । 'अब केपीको भुलभूलैयामा बस्ने समय छैन । संविधान र लोकतन्त्रको पक्षमा, मूल पार्टीमा आउनुहोस्, हामी स्वागत गर्न तयार छौं,' दाहालले भने ।

सर्वोच्चको फैसलाले आफूलाई गौरवको अनुभूति भएको बताउँदै दाहालले यसलाई ऐतिहासिक फैसलासमेत भने । यसअघि तोकिएका विरोध कार्यक्रमलाई देशभर विजय जुलुसका रूपमा मनाउन दाहालले सबै नेता-कार्यकर्तालाई आग्रह गरे । 'अब हाम्रो विरोध प्रदर्शन विजय यालीमा परिणत भयो । हामी यहाँ प्रवेश गर्नेबित्तिकै बडो गौरवको फैसला आयो, यो ऐतिहासिक छ । म पार्टीका तर्फबाट देशभरिका साथीहरूलाई विजय याली गर्न विशेष अपिल गर्छु,' दाहालले भने ।

दाहालले प्रतिनिधिसभा पुनःस्थापना हुनु सबैको जित भएको उल्लेख गर्दै विभिन्न राजनीतिक दल, पार्टीका नेता, कार्यकर्ता, नागरिक समाज, वृद्धिजीवीलगायत यसको पक्षमा लाग्ने सबैलाई वधाई र धन्यवाद दिए । अब राजनीतिक दलहरूबीच सहमति र समझदारी गरी अगाडि बढ्ने बताउँदै दाहालले भने, 'यो आफूहरूबीचको कुरीको लडाइँ भने होइन ।'

ठागेका छन् । त्यसो हुँदा नेकपाकै एकल सरकार बन्न सक्ने विश्लेषण उनको छ । नेकपा औपचारिक रूपमा विभाजित हुन्छ, कि हुँदैन भन्ने पखाइमै कांग्रेस देखिन्छ ।

पूर्वमहामन्त्री कृष्णप्रसाद सिटौलाले अहिल्यै गठबन्धनको विषयमा बोल्न हतार हुने बताए । तर उनको संकेत गठबन्धन बनाउनुपर्ने अवस्थामा ओलीबाहेकको शक्तिसंग मात्रै कांग्रेस सामेल हुन सक्छ भन्नेछ । 'आगामी दिनमा कांग्रेसको भूमिका राष्ट्र, जनता, लोकतन्त्र, संविधानवादको पक्षमा नै हुन्छ,' उनले भने, 'पार्टीको आन्तरिक जीवनमा पनि अहिलेको परिदृश्यलाई सही ढंगले विश्लेषण गरेर जनतालाई आश्वस्त पार्ने उपयुक्त अवसर आएको छ ।'

सिटौला र पार्टीका वरिष्ठ नेता रामचन्द्र पौडेल पक्ष प्रतिनिधिसभा पुनःस्थापनाको पक्षमा उभिएका थिए । तर देउवाको मनस्थिति निर्वाचनतिर थियो । पुनःस्थापनाले नेकपालाई मिल्न सहयोग पुग्ने देखेर देउवाले निर्वाचनको पक्षमा आफूलाई उभ्याएका थिए ।

कांग्रेसका सहमहामन्त्री प्रकाशरण महत पनि नेकपाबीच नै एकता हुने सम्भावना बढी रहेको बताउँछन् । नेकपाभित्र एकता हुने र ओलीको ठाउँमा नेकपाकै अर्को प्रधानमन्त्री बन्न सक्ने भएकाले अन्य गठबन्धन बन्ने सम्भावना आफूले नदेखेको उनले बताए । सर्वोच्चले प्रतिनिधिसभा विघटनको निर्णय बढेर मात्रै नभनेर १३ दिनभित्र प्रतिनिधिसभाको बैठक बोलाउन परमादेशसमेत जारी गरेकाले प्रधानमन्त्रीले अघ्यादेश ल्याउन नैतिक रूपमा नमिल्ने महत्तले बताए ।

नयाँ पार्टी दर्ता गर्ने केन्द्रीय कार्यसमिति र संसदीय दलमा ४० प्रतिशत संख्या आवश्यक पर्छ । पार्टी केन्द्रीय कमिटीमा ओलीले ४० प्रतिशत पुर्‍याउने सम्भावना छैन । 'भेरो विश्लेषण त नेकपा मिल्छ, भन्नेमै छ । त्यस्तो बेला हामीले सरकार गठबन्धनको विषयमा धेरै सोच्ने आवश्यक छैन, भैर धारणा लागू हुने हो भने आगामी निर्वाचनसम्म पार्टी सरकारमै जान हुन्छ,' महतले भने, '६३ सिट लिएर कांग्रेस सरकारमा जाँदा आगामी निर्वाचनसम्म हामी रक्षात्मक अवस्थामा पुग्छौं ।'

प्रतिनिधिसभा विघटनको निर्णय बढेर हुँदाको अवस्थाका लागि नेकपाका दुवै समूहले देउवालाई प्रधानमन्त्रीको अफर गरेर आफ्नो पक्षमा तान्ने कसरत यसअघि नै गर्दै आएका थिए । महत त्यसलाई परिस्थितिअनुसारको बोली मान्छन् । विघटनको निर्णय बढेर भइसकेपछि फरक परिस्थिति बन्ने उनको बुझाइ छ । कांग्रेसलाई प्रधानमन्त्री स्वीकार गरे छलफल हुन सक्ने उनको भनाइ छ । आफ्नो समूहका सांसदलाई 'इन्ट्याक्ट' राख्न सके ओलीले देउवालाई प्रधानमन्त्रीका लागि प्रस्ताव गर्न सक्छन् । त्यतिबेला देउवा लोभिन पनि सक्ने अर्का एक नेता बताउँछन् । तर ओलीसंगको गठबन्धनका लागि पार्टीबाट निर्णय गराउन देउवालाई निकै चुनौती पर्नेछ । पौडेल, सिटौलासहित पार्टीको संस्थापनइतरपक्ष ओलीसँग मिलेर गठबन्धन गर्ने पक्षमा छैन । यसअघि पार्टी केन्द्रीय कार्यसमितिले ओलीलाई शासन

गर्ने नैतिक र राजनीतिक आधार गुमाएको भनेर निर्णय लिइसकेको छ । त्यहीँ निर्णय देउवा आफैंले संसदको गएको वषे अधिवेशनको पहिले बैठकमै जानकारी गराएका थिए ।

कांग्रेस नेता मीनेन्द्र रिजाल नेकपा विभाजित भए ओलीले नेतृत्व गर्ने दलसँग भने मिलाप नहुने बताउँछन् । 'ओलीले संविधान फाल्न खोजेका हुन् । उनले या त राजीनामा गर्नुपर्छ, नभए संसदले दण्डित गर्नुपर्छ,' उनले भने, 'संविधान फाल्न खोज्ने पक्षसँग हाम्रो मिलाप हुँदैन । संविधानको रक्षा गर्ने र असंवैधानिक कदमविरुद्ध लाग्ने राजनीतिक दलहरूसँग नै हाम्रो सहकार्य हुनेछ ।' कांग्रेसले सबै राजनीतिक दलहरूलाई सहमतिमा अघि बढाउनुपर्ने र त्यस्तो सहमति निर्वाचनसम्मकै लागि हुनुपर्ने रिजालको

देउवाले चाहेर पनि ओली

समूहसँग सत्ता गठबन्धन गर्ने निर्णय पार्टीभित्र गराउन कठिन छ । जसपाका नेता ओली समूहसँग गठबन्धन हुन नसक्ने बताउँछन् ।

नेकपा दाहाल-नेपाल

पक्षलाई कांग्रेससंगको

सहकार्यमा सरकार बनाउन

अरू विकल्पभन्दा सहज छ ।

भनाइ छ । दलहरूको सहमतिमा २०७९ वैशाखभित्र निर्वाचनमा जानुपर्ने तर्क पनि रिजालको छ । कांग्रेस सभापति देउवा आफू प्रधानमन्त्री हुन नसके मुलुकलाई चडि निर्वाचनतिर लैजाने पक्षमा छन् ।

जसपा के गर्ला ?

अर्को विपक्षी दल जसपा भने प्रधानमन्त्री केपी शर्मा ओलीसंगको गठबन्धनमा नजोडिने प्रस्ट छ । उसको निकटता नेकपा दाहाल-नेपाल समूहसँग देखिन्छ । जसपाका वरिष्ठ नेता राजेन्द्र महताले संसद् बैठक सुरु भएपछि समीकरणका विषयमा छलफल हुने बताउँछन् । उनले 'प्रतिगमनकारी' ओलीसँगै फेरि गठबन्धन सम्भव नभएको बताए । अर्को नेता मनीष सुमन भने प्रधानमन्त्री ओलीलाई हटाएर दाहाल-नेपाल समूहसंगको गठबन्धनमै सरकार बन्ने बताउँछन् । उनका अनुसार सरकारको नेतृत्व दाहाल-नेपाल समूह, कांग्रेस र जसपा जसले पनि लिनै परिस्थिति बन्न सक्छ । अर्को विपक्षी दल जसपा भने प्रधानमन्त्रीको असंवैधानिक कदमलाई साथ दिएकाले उनलाई महाअभियोग लगाएर हटाउने पक्षमा आफ्नो पार्टी उभिनै उनले बताए । 'सरकार दाहाल-नेपाल समूहसँगै मिलेर हुन्छ,' उनले भने, 'हाम्रो मुख्य चासो संविधान संशोधनको एजेन्डा हो । अब बन्ने सरकारसँग यो विषय प्रवेश हुन्छ ।'

संसद् सचिवालय बैठकलाई तयार

काठमाडौं (कास)- प्रतिनिधिसभा विघटनको निर्णय सर्वोच्च अदालतले बढेर गरेपछि संघीय संसद् सचिवालयले संसद् बैठकको तयारी थालेको छ । अदालतको आदेशअनुसार सरकारले १३ दिनभित्र प्रतिनिधिसभाको बैठक राख्ने दिन तय गरी राष्ट्रपतिसमक्ष सिफारिस गरिसक्नुपर्नेछ । सरकारको निर्णयका आधारमा राष्ट्रपतिले संसद् बैठक आहवान गर्न सक्ने संवैधानिक प्रावधान छ । 'बैठकको मिति तय भएपछि सचिवालयको जिम्मेवारी पूरा गर्छौं,' प्रतिनिधिसभा सचिव गोपालनाथ योगीले भने, 'पुसमै हिउँदे अधिवेशनका लागि गरेको तयारीले १३ दिनभित्रै बैठक गर्न सक्छौं ।' पुस १७ अघि संसद् अधिवेशन हुने भन्दै सचिवालयले सबै तयारी पूरा गरेको थियो । सचिवालयले सामाजिक दूरी कायम हुने गरी कुरी व्यवस्थापन गरिसकेको उनले बताए । 'कार्य व्यवस्था परामर्श समितिले अब बस्ने बैठक कसरी अघि बढाउने भन्ने खाका र कार्यसूची तयार गर्नेछ,' योगीले भने । प्रधानमन्त्री केपी शर्मा ओलीविरुद्ध संसद् सचिवालयमा अविश्वासको प्रस्ताव दर्ता भएको थियो । यो प्रस्ताव कसरी अघि बढ्छ, भन्नेमा पार्टीले निर्णय गर्ने नेकपा दाहाल-नेपाल पक्षका प्रमुख सचेतक देव

गुरुङले बताए । 'जुन बेला प्रस्ताव दर्ता भएको थियो, त्यो बेला र अहिलेको अवस्था अलि फरक छ । प्रस्तावको भाषा जुन अवस्थामा लेखिएको थियो अहिले परिस्थिति बदलिएको छ,' उनले भने, 'अब कसरी अगाडि बढ्ने भन्ने पार्टीले निर्णय गर्नेछ ।' अब अर्कै प्रस्ताव दर्ता हुन सक्ने संकेत उनले गरे । प्रधानमन्त्री ओलीले प्रतिनिधिसभा विघटनको सिफारिस गर्ने निर्णय गरेकै दिन दाहाल र नेपाल पक्षले अविश्वासको प्रस्ताव दर्ता गराएको थियो । प्रस्तावमा भावी प्रधानमन्त्रीका रूपमा अध्यक्ष पुष्पकमल दाहाललाई प्रस्ताव गरिएको छ । ९० जना सांसदको हस्ताक्षरसहित उक्त प्रस्ताव प्रतिनिधिसभाको कार्य व्यवस्था शाखामा दर्ता भएको थियो । प्रस्तावको प्रक्रिया अघि बढ्न नपाउँदै राष्ट्रपति विद्यादेवी भण्डारीले संसद् भंग भएको घोषणा गरेकी थिइन् । संसद् नियमित सञ्चालन गर्न 'विजनेस' पनि पर्याप्त रहेको सचिवालयले जनाएको छ । प्रतिनिधि र राष्ट्रिय सभामा गरी ५३ वटा विधेयक रहेको योगीले बताए । प्रतिनिधिसभामा मात्रै ३६ वटा विधेयक छन् । सचिवालयका प्रवक्ता रोजनाथ पाण्डेले भने 'भौतिक संरचना तयार छ । हाउस बोलाउँदा हाम्रोतर्फबाट गर्नुपर्ने सबै तयारी पूरा हुन्छ ।'

नेपालमै पहिलो पटक

१० वर्षसम्म WATERPROOFING को पूर्ण सुरक्षा

घरको बाहिरी भित्ता रङ्गाउनु भन्दा पहिले लगाउनुहोस्

PU KOAT वा DAMP SHIELD ELASTO

वाटर प्रुफिङ्ग सोलुसन्स्

२ मि.मि. सरसको ऋयाक ढाक्ने क्षमता

मजबुत टसाई क्षमता

विस्तृत जानकारीको लागि नजिकको डिलरेहरूमा सम्पर्क गर्नुहोस् ।

Toll Free No. NTC : १६६०-०१-२३४३८ Mcell : ९८०-१५७-१००१ SMS : <Berger HS> to ३४००१

www.bergernepal.com

प्रश्नहरू अधुरै : नागरिक अगुवा

‘संविधानलाई अद्यावधिक गर्न बृहत् नागरिक आन्दोलन निरन्तर संघर्षरत रहने’

जनकराज सापकोटा (काठमाडौँ)

बृहत् नागरिक आन्दोलनले राजनीतिलाई जनताको पकडमा ल्याउन विभिन्न नागरिक तथा सामाजिक समूहसँग संवाद गर्दै खबरदारी गरिरहने बताएको छ। प्रतिनिधिसभा विघटनको निर्णय सर्वोच्च अदालतले बदर गरेपछि मंगलबार साँझ विज्ञप्ति जारी गर्दै बृहत् नागरिक आन्दोलनले राजनीतिक प्रक्रियामा निहित जड कारणको आत्मसमीक्षा गर्दै राजनीतिक दलहरूले अप्रगामी राजनीति सुनिश्चित गर्न संविधानमा पहिल्यैदेखि रहेका असन्तुष्टि सम्वोधन गर्नुपर्ने उल्लेख गरेको छ।

‘हाम्रो संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रले नागरिक सर्वोच्चता कायम गर्न सकिरहेको थिएन। यसका लागि बृहत् नागरिक आन्दोलनले यही फागुन ७ गते जारी गरेको घोषणापत्रमार्फत राजनीतिक प्रक्रियामा जनताको स्वामित्व कायम गर्न दबाव जारी राख्ने संकल्प गरेको थियो,’ विज्ञप्तिमा भनिएको छ, ‘सामाजिक न्यायसहितको लोकतन्त्रलाई आमनागरिकले जीवन्त रूपमा महसुस गर्न सकिने अवस्था निर्माण गर्न तथा तमाम असन्तुष्ट समुदायले अपनत्व बोध गर्न सक्ने गरी संविधानलाई

अनिरुप रेग्मी

अध्यावधिक गर्न बृहत् नागरिक आन्दोलन निरन्तर संघर्षरत रहनेछ,’ यसैबीच, नागरिक अगुवाहरूले सर्वोच्चको फैसलापछि संविधानले सही दिशा पक्रिएको तर सडकबाट उठेका प्रश्न अधुरै रहेको बताएका छन्। त्रिभुवन विश्वविद्यालयका पूर्वउपकुलपति केदारभक्त माथेमांले विघटन बदरको निर्णयलाई

प्रतिनिधिसभाको असंवैधानिक विघटन...

यो मुद्दामा भने सर्वोच्च अदालतले विघटनको निर्णय गरिएको मितिदेखिका कार्य 'कानुनी प्रभाव शून्य हुने' भनी बदर गरिदिएको हो। 'प्रारम्भदेखि कानुनी प्रभाव शून्य भनेको पुस ५ गतेदेखि नै विघटन र त्यससँग जोडिएका सबै कामकारवाही प्रभाव शून्य हुने भए,' पोखरेलले भने, 'त्यससँग जोडिएका र संसद्लाई छलेका काम पनि शून्य हुन्छन्।' त्यसअनुसार सरकारले गरेका सम्पूर्ण निर्णय बदर हुनेछन्।

अदालतको आदेशअनुसार, 'प्रतिनिधिसभा विघटनका लागि नेपालको संविधानले निर्देश गरेको निश्चित पूर्ववस्थाहरूको अभावमा तथा संविधानको आधारभूत मर्म, मूल्य र मान्यताको प्रतिकूल' रहेकाले प्रधानमन्त्रीले गरेको सिफारिस तथा त्यसअनुसारको राष्ट्रपतिको निर्णय संविधानसम्मत थिएन। आदेशमा भनिएको छ, 'प्रतिनिधिसभा उक्त असंवैधानिक विघटनभन्दा पहिलेकै स्थितिमा पुनर्स्थापित भई यथास्थितिमा काम गर्न सक्षम र समर्थ रहेको छ।'

सर्वोच्चले संसदीय शासन प्रणालीका नाममा भएको प्रयोग र संविधानको धारा ७६ को प्रयोगमा तोकिएको पूर्वसर्तको मिहिन व्याख्या गरी यस्तो निष्कर्ष निकालेको हो। त्यसक्रममा संविधानको आधारभूत मर्म, मूल्य र मान्यताका आधारमा पनि गत पुस ५ गतेको प्रधानमन्त्रीको सिफारिसको संवैधानिक घरातल परीक्षण गरेको छ।

वरिष्ठ अधिवक्ता पूर्णाम शाक्यले यो फैसलाबाट प्रतिनिधिसभा विघटनलाई अर्कै पनि अधिकारका रूपमा ठान्ने प्रवृत्ति निरुत्साहित हुने र त्यसले राजनीतिक स्थिरता सुनिश्चित गर्ने विश्वास प्रकट गरे। अधिवक्ता पोखरेलको मतमा फैसलाले प्रधानमन्त्रीले प्रतिनिधिसभा विघटनलाई 'राजनीतिक अस्त्र' का रूपमा प्रयोग गर्न जोखिम हटाइदिएको छ।

धारा ७६ को प्रयोग र सर्त

तत्कालीन माओवादी केन्द्रको समर्थनमा एमालेको संसदीय दलका नेता केपी शर्मा ओलीलाई राष्ट्रपति विद्यादेवी भण्डारीले २०७४ फागुन ३ गते प्रधानमन्त्री नियुक्त गरेकी हुन्। दुवै दलको एकीकरणपछि २०७५ जेठ ५ मा ओली संसदीय दलको नेता चुनिए। सर्वोच्चले त्यसपछि उनको हैसियत धारा ७६ को उपधारा १ बमोजिम (त्यो भनेको बहुमत प्राप्त दलको नेता) को प्रधानमन्त्रीका रूपमा परिवर्तन भएको तथ्यगत रूपमा देखिएको भनी स्विकारेको छ। सर्वोच्च अदालतले यी प्रक्रियालाई ओल्याउँदै 'प्रतिनिधिसभा निर्वाचनको परिणाम घोषणापछि पहिलो चरणमा बहुमत प्राप्त संसदीय दलको नेता स्वतः प्रधानमन्त्री नियुक्त हुने सम्बन्धमा द्विविधा देखिँदैन' भनी व्याख्या गरेको छ।

'बहुमत प्राप्त दलले सरकार चलाउँदैन भनी प्रतिनिधिसभा विघटन गरी निर्वाचनको घोषणा गर्न किन नपाउने?'' प्रधानन्यायाधीश जवराले इजलासमा बारम्बार सोधेको प्रश्न यही थियो। जवाफमा उनीसहित पाँच न्यायाधीशले बहुमत प्राप्त संसदीय दलको नेतासँग सरकार बनाउने र राज्य सञ्चालन गर्नेबाहेक अन्य कुनै संवैधानिक विकल्प नरहने ठहर गरेका छन्। निर्वाचनमा जनताबाट बहुमत प्राप्त गरेपछि संसदीय दलको नेता चयन गरी प्रधानमन्त्री दिनु, संसदीय दल र दलका प्रत्येक निर्वाचित जनप्रतिनिधिको संवैधानिक कर्तव्य हुन जान्छ,' संक्षिप्त आदेशमा भनिएको छ, 'संसदीय दलको नेताको हैसियतले नियुक्त प्रधानमन्त्री अनि मन्त्रिपरिषद् संसद्प्रति उत्तरदायी भई राज्य सञ्चालन गर्नु संवैधानिक नैतिकताको विषय पनि हो।'

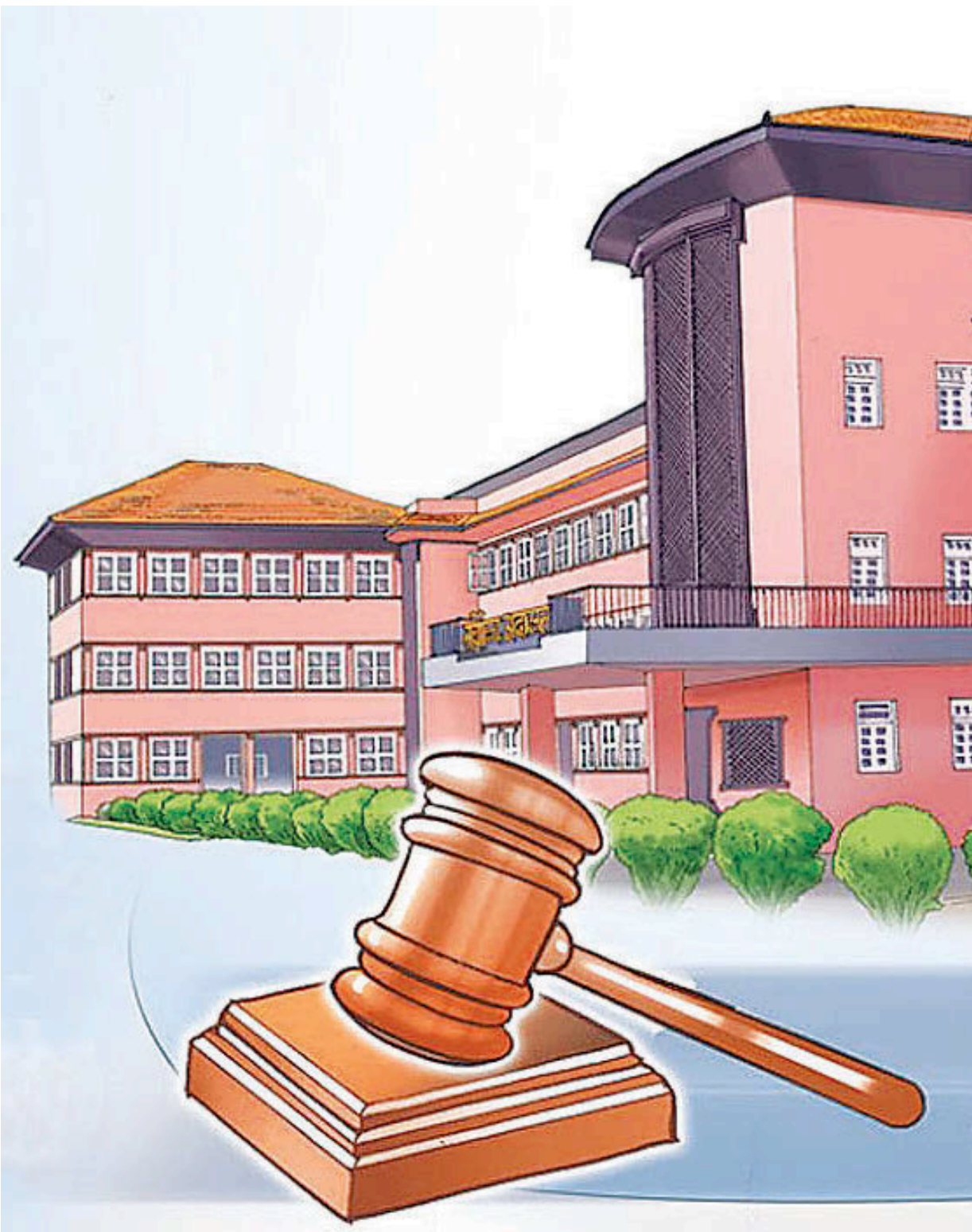
तत्कालीन एमाले र माओवादी केन्द्र अनि एकीकरणपछि नेपाल कम्युनिस्ट पार्टी (नेकपा) ले बहुमत नल्याएको भए के हुन्थ्यो? सर्वोच्च अदालतले दलकै नाम त लिएको छैन तर त्यसो नभए 'दुई वा त्योभन्दा बढी दलको समर्थनमा बहुमत प्राप्त गर्न सक्ने प्रतिनिधिसभा सदस्यलाई राष्ट्रपतिले प्रधानमन्त्री नियुक्त गर्नुपर्ने' धारा ७६ को उपधारा २ को व्यवस्था ओल्याएको छ। त्यसरी पनि विश्वासको मत नपाए धेरै सदस्य भएको संसदीय दलको नेता प्रधानमन्त्री चुनिन्छन्। त्यसरी पनि (अल्पमतको सरकारको प्रधानमन्त्रीले) विश्वासको मत नपाए चौथो चरणमा कुनै पनि सदस्यले आधार प्रस्तुत गरे राष्ट्रपतिले प्रधानमन्त्री नियुक्त गर्नुपर्ने हुन्छ। प्रतिनिधिसभामा बहुमत प्राप्त दलले आफ्नो नेताको चुनाव गछ्छ र चुनिएको नेतालाई राष्ट्रपतिबाट प्रधानमन्त्री नियुक्त गरिन्छ, भन्ने विश्वास गरिने भन्दै सर्वोच्च अदालतले आदेशमा भनेको छ, 'जनताले चुनावमार्फत संसद् बन्छ, संसद्ले नै सरकार दिन्छ, भन्ने मान्यतामा संसदीय व्यवस्था चलेको हुन्छ।'

संविधानको धारा ७६ को १ देखि ७ को समग्र बनोट हेर्दा एकर्पाछि अर्को प्रक्रियागत अभ्यासका रूपमा प्रधानमन्त्री नियुक्त हुनु नसके वा विश्वासको मत प्राप्त गर्न नसके उपधारा ७ बमोजिम तत्काल बहाल प्रधानमन्त्रीको सिफारिसमा विघटन हुने संवैधानिक व्यवस्था देखिन्छ,' आदेशमा भनिएको छ, 'संविधान निर्माताले संसद्ले सरकार दिन सक्ने अवस्था र विकल्प कायम रहेसम्म प्रतिनिधिसभामा बहुमत कायम रहेको संसदीय दलको नेतालाई संविधानको धारा ७६ को उपधारा ७ मा उल्लिखित प्रावधानहरूको अभ्यास गर्नुपर्ने अवस्थाको परिकल्पना गरेको देखिँदैन।'

कहाँ छ अन्तरनिहित अधिकार ?

विघटनको औचित्य पुष्टि गर्न ओली पक्षधर कानुन व्यवसायीले संविधानका विभिन्न धाराहरूको सहारा लिएका थिए र संविधानमा उल्लेख नभए पनि प्रधानमन्त्रीलाई त्यो अधिकार हुने दावी गरेका थिए। प्रधानमन्त्री ओलीले संविधानको धारा ८५ लाई पनि प्रतिनिधिसभा विघटनको निर्णय गर्ने आधारका रूपमा प्रस्तुत गरेका थिए, जसलाई सर्वोच्च अदालतले अस्वीकार गरेको छ। संविधानको धारा ८५ को उपधारा १ मा 'यस संविधानबमोजिम अगावै विघटन भएकामा बाहेक प्रतिनिधिसभाको कार्यकाल ५ वर्षको हुनेछ' भन्ने व्यवस्था छ। धारा ८५ ले संकेत गरेको विघटन भनेको संविधानको धारा ७६ को उपधारा ७ बमोजिमको विघटन भएको सर्वोच्चको व्याख्या छ।

संसद्ले प्रधानमन्त्री दिने र संसद्ले दिएको प्रधानमन्त्री त्यही संसद्प्रति उत्तरदायी हुने व्यवस्था संविधानको धारा ७६ मा रहेको आदेशमा उल्लेख छ। यसले सीमित सरकारको अवधारणा अंगीकार गरेको बुझिने भन्दै आदेशमा प्रतिनिधिसभा विघटनको केही पूर्ववस्थालाई लिखित रूपमा

१३

दिनभित्र

अधिवेशन'

सर्वोच्च अदालतले फागुन २२ गतेभित्र प्रतिनिधिसभाको अधिवेशन डाकन सरोकारवाला निकायका नाममा निर्देशनात्मक आदेश जारी गरेको छ। यसअघि बहसकै क्रममा कानुन व्यवसायीहरूले प्रतिनिधिसभा विघटनको निर्णय बदर हुने तर त्यसको अधिवेशन बोलाउन आदेश नदिने हो भने प्रधानमन्त्रीले अधिकार दुरुपयोग गर्न सक्ने भन्दै मिति तोक्न माग गरेका थिए। सर्वोच्च अदालतले आदेशको १३ दिनभित्र अधिवेशन डाकन राष्ट्रपतिको कार्यालय, प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, प्रधानमन्त्री केपी शर्मा ओली, सभामुख अग्निप्रसाद सापकोटा र प्रतिनिधिसभाका नाममा आदेश दिएको हो।

प्रतिनिधिसभाको पछिल्लो अधिवेशन गत पुस १८ गते अन्त्य भएको थियो। संविधानको धारा १३ को उपधारा १ मा एउटा अधिवेशन अन्त्य भएको ६ महिनाभित्र अर्को अधिवेशन अनिवार्य रूपमा आह्वान हुनुपर्ने व्यवस्था छ। तर गत पुस ५ गते विघटनको निर्णय गरिएका कारण समय बितेकाले अधिवेशन हुन पाएन। सर्वोच्च अदालतले 'आदेश जारी भएको मितिले १३ दिनभित्र प्रतिनिधिसभाको अधिवेशन बोलाई बैठकका लागि आवश्यक व्यवस्था गर्नु गराउनु' भनी आदेश गरेको हो।

फैसलाले प्रधानमन्त्रीले प्रतिनिधिसभा विघटनलाई राजनीतिक अस्त्रका रूपमा प्रयोग गर्ने जोखिम हटाइदिएको छ

- दीनमणि पोखरेल, कानुनविद्

राखेको र अन्य अवधारणागत अधिकारलाई मौन वा सुपुप्त रूपमा क्रियाशील राखेको अनुमान गर्न नसकिने ठहर्‍याएको छ। संविधानको धारा ७५ को उपधारा २ मा यो संविधान र कानुनको अधीनमा रही भन्ने उल्लेख भएको र त्यसको अर्थ कार्यकारिणी अधिकारको प्रयोग यही संविधान र कानुनको अधीनमा रहेर गर्नुपर्ने भन्दै सर्वोच्च अदालतले 'प्रतिनिधिसभा विघटनमा पनि संविधानले प्रदान गरेको अधिकार र निर्धारण गरेको सीमा बन्दैजलाई अनिवार्य रूपमा पालना गरिनुपर्ने' निष्कर्ष निकालेको छ।

'लिखित संविधानको लक्ष्य सीमित सरकार हुन्छ, र हरेक अंगको अधिकारको सीमारेखा संविधानले कोरेको हुन्छ,' आदेशमा भनिएको छ, 'संविधानवादसम्बन्धी अवधारणाले सरकारको शक्तिमा सीमितता, राज्य शक्तिको विभिन्न अंगमा शक्ति र अधिकारसमेतको पृथकीकरण र जनताप्रति उत्तरदायी सरकार सञ्चालनसम्बन्धी मान्यतालाई आत्मसात् गरेको हुन्छ। राज्यका सबै अंगको अधिकारको सीमारेखा संविधानबाट नै निर्धारित गरी शक्ति सन्तुलनको पालनामा प्रभावकारी बनाउनु नै लिखित संविधानको गुण हो।'

संविधानको धारा ५८ मा अवशिष्ट अधिकारको विषय छ। संघ, प्रदेश तथा स्थानीय तहको अधिकार बाँडफाँडसम्बन्धी प्रावधानमा कतै उल्लेख नभएको अधिकार संघमा रहने भन्ने व्यवस्था हो। तर ओली पक्षधर कानुन व्यवसायीले त्यो अवशिष्ट अधिकार

कस्तो 'संसदीय शासन प्रणाली' ? प्रधानमन्त्री ओलीले लिखित जवाफमा नलेखे पनि उनका कानुन व्यवसायीहरूले संविधानको धारा ७४ मा उल्लेख भएको 'संसदीय शासन प्रणाली' भन्ने वाक्यांशलाई अधि सारेका थिए। संसदीय शासन प्रणालीमा प्रधानमन्त्रीलाई प्रतिनिधिसभा विघटन गर्ने अधिकार हुन्छ भन्ने उनीहरूको तर्क थियो। सर्वोच्च अदालतले धारा ७४ को समग्रमा निष्कर्ष निकाल्नुपर्ने भनी व्याख्या गरेको छ। आदेशमा भनिएको छ, 'धारा ७४ ले नेपालको शासकीय स्वरूप परम्परागत संसदीय शासन प्रणालीमा मात्रै सीमित नराखी बहुलवादमा आधारित बहुदलीय प्रतिस्पर्धात्मक संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक शासन प्रणाली हुने भन्ने उल्लेख गरेबाट ती शब्दवालीहरूलाई सम्पूर्णतामा हेर्नुपर्ने हुन्छ।'

धारा ७४ आफैमा कार्यात्मक धारा नरहेको निष्कर्ष निकाल्दै सर्वोच्च अदालतले त्यसलाई संविधानको धारा २ सँग जोडेर हेरेको छ। संविधानको धारा २ मा नेपालको सार्वभौम सत्ता र राजकीय सत्ता नेपाली जनतामा निहित रहेको र यसको प्रयोग संविधानमा व्यवस्था भएबमोजिम हुने भन्ने थियो। धारा ८४ र ८६ मा राष्ट्रिय सभाको गठन, निर्वाचनलगायतका प्रावधान ओल्याउँदै सर्वोच्च अदालतले आदेशमा नेपालमा परम्परागत संसदीय शासन प्रणाली नरहेको निष्कर्ष निकालेको छ। 'यो संविधान परम्परागत संसदीय

प्रणालीको प्रतिविम्ब नभई संविधानसभाको लामो प्रयत्नपश्चात् आएको दस्तावेज हो,' आदेशमा भनिएको छ, 'हाम्रो शासकीय स्वरूप संसदीय प्रणाली हुँदाहँदै पनि आफ्नै अनुभवले खारिएको र आवश्यकताद्वारा अनुप्राणित विशिष्ट किसिमको छ।' परम्परागत संसदीय प्रणाली अपनाएका मुलुकहरूमा पनि संसद् विघटन गर्ने कामलाई निरुत्साहित गर्नेतर्फ तथा उत्तरदायी सीमित सरकारको अवधारणातर्फ उन्मुख हुँदै गएको ओल्याउँदै सर्वोच्च अदालतले नेपालमा त झनै विघटनलाई अधिकारका रूपमा नराखिएको औल्याएको छ। आदेशमा भनिएको छ, 'विगतमा भएका प्रतिनिधिसभा विघटन गर्नेसम्बन्धी अभ्यासहरूबाट सिकिएका पाठहरूसमेत मनन गर्दै वर्तमान संविधानका निर्माताहरूले प्रतिनिधिसभा विघटनसम्बन्धी व्यवस्थालाई संविधानमा निसर्त रूपमा खुला छाडेको पाइँदैन।'

सर्वोच्चले केवल संसदीय प्रणालीको नाम दिएर संविधानमा भएको व्यवस्था स्वेच्छाचारी क्रियाकलाप स्वीकार्य हुन नसक्ने औल्याएको छ। आदेशमा भनिएको छ, 'संविधानमा रहेको सीमा बन्दैजअनुसारको कारण आइपरेको अवस्थामा बाहेक संसदीय प्रणालीको आधारभूत मूल्य, मान्यता तथा अभ्यासको आधार ग्रहण गरी अन्य विकल्प हुँदाहुँदै कुसैको इच्छा वा आत्मनिष्ठ रूपमा देखेको आवश्यकताका आधारमा आवधिक चुनावबाहेकको अवस्थामा जनतालाई समेत आर्थिक दायित्व पर्ने गरी प्रतिनिधिसभा विघटन गरिनु संविधानको मर्म र उद्देश्य नहुँदा त्यस्तो कार्य संविधानसम्मत हुँदैन।' आदेशको यो व्यहोराले संविधानसम्मत नहुने निर्वाचनको घोषणा लोकतान्त्रिक अभ्यास नभई केवल नागरिकले तिरैको करको दुरुपयोग हुनेतर्फ समेत संकेत गरेको छ।

राजनीतिक कि संवैधानिक ?

प्रतिनिधिसभा विघटन राजनीतिक विवादको परिणाम हो र अदालत यस्ता विषयवस्तुमा प्रवेश गर्नु हुँदैन भन्ने प्रधानमन्त्रीको दावीलाई सर्वोच्च अदालतले अस्वीकार गरेको छ। उसले संवैधानिक प्रश्न जोडिएका राजनीतिक विवादमा पनि न्याय निरूपण गर्नु आफ्नो संवैधानिक कर्तव्य हुने भनी व्याख्या गरेको छ।

प्रतिनिधिसभा विघटनसम्बन्धी विवाद राजनीतिक प्रश्न हो भन्ने दावीलाई अस्वीकार गरेको यो चौथो उदाहरण हो। यसअघि पनि गिरिजाप्रसाद कोइराला, मनमोहन अधिकारी र शेरबहादुर देउवाको प्रतिनिधिसभा विघटनको निर्णयलाई अदालतले सम्बोधन गरेको थियो। 'संविधानमा न्यायिक निरूपणको विषय हुँदैन भनी स्पष्ट शब्दमा अन्यथा व्यवस्था गरेको विषयका कुरामा बाहेक संविधानमा रहेका कुनै प्रावधानको प्रयोग र व्याख्यासम्बन्धी प्रश्न उठाई अदालतमा प्रवेश गरिएको अवस्थामा त्यस प्रकारका प्रश्नहरूको निरूपण गर्नु यस अदालतको कर्तव्य नै बन्दछ,' आदेशमा भनिएको छ।

राजनीतिक महत्त्व वा राजनीतिक क्रियाकलाप भन्ने आवरणमा यस्ता विवाद निरूपण गर्नबाट पन्छिएर संविधानले दिएको जिम्मेवारी पूरा नहुने भन्दै सर्वोच्च अदालतले संविधानका धारा जोडिएका विवाद संवैधानिक प्रश्न हुने औल्याएको छ। सर्वोच्चले यसअधिका विघटनका चार नजिरलाई त्यसको आधारका रूपमा अधि सारेको छ।

सर्वोच्च अदालतले विघटनको सिफारिस दुराशययुक्त हो वा होइन भन्ने प्रश्नमा भने प्रवेश गर्न रूचि देखाएको छैन। यो मुद्दामा एमिकस क्युरीमा समेत रहेका वरिष्ठ अधिवक्ता सतिशकृष्ण खरेलको अनुसार कतिपय काम संविधानसम्मत रहे पनि बदलिनयतयुक्त हुन्छन्, जसलाई अदालतले उल्ट्याउने गरेको छ। उनले पूर्वप्रधानमन्त्री मनमोहन अधिकारीको विघटनको निर्णयसम्बन्धी फैसलालाई उदाहरण दिँदै भने, 'त्यो फैसलामा सर्वोच्चले दुराशययुक्त भनेको थियो, यसपटक विषयमा प्रवेश गरैन। संविधानसम्मत नभएका निर्णय स्वतः बदर हुने भएकाले दुराशय हो वा होइन भनेर विषयमा प्रवेश गर्न नचाहने प्रचलन पनि छ।' दलको आन्तरिक विवाद प्रचलित ऐन र दलको विधानबमोजिम समाधान गर्नु सम्बन्धित दलका प्रत्येक सदस्यको कर्तव्य हुने आदेशमा उल्लेख छ। सर्वोच्च अदालतले संसदीय दलको नेतामाथिको विश्वासको मत यथावत् रहेको भन्दै आदेशमा 'विघटनको सिफारिस दुराशययुक्त हो वा होइन भनेनेतर्फ तत्कात प्रवेश गर्नु उपयुक्त देखिएन' भनिएको छ।

सर्वोच्च अदालतले पाँचवटा प्रश्न तयार गरी तिनको व्याख्या गरेको थियो। विघटनको निर्णय राजनीतिक वा संवैधानिक भन्नेबारे के हो भन्ने प्रमुख प्रश्न थियो भने संसदीय प्रणालीको आधारभूत मर्म एवं मूल्यमान्यता अनि आफ्नै र संसदीय प्रणाली भएका विभिन्न मुलुकको अभ्यासबमोजिम विघटन गर्नु संविधानसम्मत हुन्छ वा हुँदैन भन्ने अर्को प्रश्नको व्याख्या सर्वोच्चले गर्‍यो। त्यससँगै संविधानको धारा ७६ को उपधारा १ र ७ तथा धारा ८५ प्रयोग गरी प्रतिनिधिसभा विघटन गर्नु संविधानसम्मत हुने हो वा होइन भन्ने विषय पनि सर्वोच्चले व्याख्या गर्‍यो। यी प्रश्नहरूको विवेचनाबाट सबै न्यायाधीश एकमतमा विघटनको निर्णय बदर हुनुपर्ने निष्कर्षमा पुगेका हुन्।

सुरुमा आफैले मुद्दा हेरेर संवैधानिक इजलासमा रिफर गरेका प्रधानन्यायाधीश जवराले आफू अनुकूलका न्यायाधीश छानेर संवैधानिक इजलास बनाएको भनी आलोचना भएको थियो। पछि विवाद भएपछि न्यायाधीश हरिकृष्ण कार्की हटेर उनको ठाउँमा सपना प्रधान मल्ल आएकी हुन्। सुरुमा निवेदक कानुन व्यवसायीहरूले बहूत पूर्ण इजलासमा सुनुवाइ गर्नुपर्ने माग राखे पनि संवैधानिक इजलासले त्यसलाई अस्वीकार गरी आफैले सुनुवाइ गर्ने आदेश गरेको थियो। इजलासमा रहेकामध्ये विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र सपना प्रधान मल्ल प्रधानन्यायाधीशको रोलक्रममा रहेका न्यायाधीश हुन्।

GO for the GOLD.

Your friends from Jawalakhel remind you to celebrate responsibly.

बुधबार, १२ फागुन, २०७७ (Wednesday, February 24, 2021)

कान्तिपुर

विशेष सम्पादकीय

भस्मासुर पथ रोकने सर्वोच्च कदम

संविधानले स्पष्टसँग निषेध गर्दागर्दै पनि शासकीय महत्त्वाकांक्षाले मैमत भई प्रधानमन्त्री केपी शर्मा ओलीले ‘आफ्नै अहम्को धारा’ टेकेर गरेको प्रतिनिधिसभाको विघटनलाई सर्वोच्च अदालतले मंगलबार वदर गरिदिएर देशमा संवैधानिक सर्वोच्चता र संविधानवादको रक्षा गरेको छ । आफ्नो पार्टीको अन्तरकलह व्यवस्थापन गर्न अक्षम भएपछि प्रधानमन्त्री ओलीले रोजेको र राष्ट्रपति विद्यादेवी भण्डारीले पनि संवैधानिक दायरा बिर्सदै बालुवाटारकै एक अंगजस्तो भई बिनाविचार विजुली-गतिमा सदर गरिदिएको उक्त असंवैधानिक अस्त्रलाई अन्ततः अदालतले निष्प्रभावी तुल्याइदिएको छ । यससँगै मुलुक ठूलो अनिश्चिततातिर जानबाट जोगिएको छ । सर्वोच्चको यो फैसलाले ओली-अहमको अवसान त गराएको छ, मुलुकको संवैधानिक मर्ममाथि भोलिका दिनमा समेत यसखाले अवाञ्छित अतिक्रमण हुन नदिने नाजिरसमेत स्थापित गरेको छ ।

खासमा, प्रधानमन्त्री ओलीले संसद विघटनको कदम कुनै संवैधानिक अलमलका कारण चालेका थिएनन् । यसमा संवैधानिक भ्रान्तिको पनि कुनै गुञ्जायस देखिन्न थियो । उनले संविधानको कुनै छिद्रमा खेल्न खोजेका पनि होइनन् । उनले त जानीजानी ‘म नै राज्य हुँ’ भन्ने लुई-शैलीमा संविधानको हर्मत लिन खोजेका हुन् । कार्यपालिका प्रमुखको यो दुष्प्रयासलाई वदर गरिदिएर सर्वोच्चले आफ्नो गौरवपूर्ण न्यायिक परम्परा कायम राखेको छ । प्रतिनिधिसभा विघटन गर्नुका आधारका रूपमा ओलीले प्रस्तुत गरेका ‘तर्क’ हरूलाई पूर्ण रूपमा शून्यप्रभावी बनाइदिएको यो फैसलामा १३ दिनभित्र संसद बैठक बोलाउनसमेत आदेश दिइएको छ । सम्भवतः अब ओलीले आफ्नो संसदीय दल वा प्रतिनिधिसभामा अविश्वासको सामना गर्ने नै छन्, त्यो पाटो बेग्लै छ । तर, त्योभन्दा अघि नै उनी स्वयंले जानाजान देशलाई दुष्टदनातर्फ धकेल्न खोजेकोमा पश्चाताप गर्दै नैतिक रूपमा राजीनामा दिनुपर्छ । आफ्नै अस्तित्वसित जोडिएको यति ठूलो कदम विफल भइसकेपछि पनि उनी पदमा टाँसिन चाहिरहे भने, त्यो अशोभनीय मात्र होइन, लज्जास्पद परिघटनासमेत हुनेछ ।

हेरक हिसावले मुलुक चौबाटोमा उभिनुपर्ने गरी संविधान नै धरापमा पारेर प्रधानमन्त्री ओलीले चालेको यो कदमलाई खारेज गरिदिएर सर्वोच्चले देशलाई एउटा स्पष्ट दिशा दिएको छ । अब कुनै पनि प्रधानमन्त्रीले रोमाञ्चक राजनीतिका लागि मात्रै वा शासकीय महत्त्वाकांक्षाले उन्मत्त भएर देश नै भइछालोमा जाकिने गरी यसरी संविधानको धज्जी उडाउन सक्नेछैन । सर्वोच्चले स्पष्टरित संविधानको धारा ७६ को समष्टिगत उद्देश्य र मनसाय सरकार बनाउने विकल्प प्रतिनिधिसभामित्रै खोज्नुपर्ने भन्दै फैसला सुनाइसकेको परिप्रेक्ष्यमा सायदै कसैले पुनः ओली-दुस्साहस दोहोर्‍याउने हर्कत गर्न सक्नेछैन । यस हिसावले सर्वोच्चको यो निर्णयले शासकीय स्थिरताको संवैधानिक परिकल्पनालाई थप प्रत्याभूति दिलाएको छ । यो किन महत्त्वपूर्ण छ भने, वर्षौंपछि सरकार बदलिने राजनीतिक अस्थिरताको दुश्चक्र फेरि नदोहोरियोस् भनेर यो संविधानले सुधारिएको संसदीय व्यवस्था अपनाएको हो, जसको एउटा विशेषता भनेकै शासकीय स्थिरता सुनिश्चित गर्नु हो ।

खासगरी, प्रधानमन्त्री नियुक्त भएको पहिलो दुई वर्षसम्म तथा एक पटक राखेको अविश्वासको प्रस्ताव असफल भएको एक वर्षभित्र अर्को अविश्वासको प्रस्ताव ल्याउन नपाइने र दल विभाजनका लागि केन्द्रीय समिति र संसदीय दल दुवैमा ४० प्रतिशत सदस्य संख्या अनिवार्य चाहिनेदेखि संसदमा समानुपातिक प्रतिनिधित्वका लागि न्यूनतम सीमा राखेसम्मका संवैधानिक/कानूनी प्रन्थ राजनीतिक स्थायित्वकै लागि गरिएका हुन् । तर दुर्भाग्यपूर्ण भन्नुपर्छ- राजनीतिक स्थिरताको वाटो भएर मुलुकमा सुशासन आई आम नागरिकको जीवनमा उज्यालो छाओस् भन्ने कामनाका साथ इतिहासबाट पाठ सिक्ने गरिएका यी व्यवस्थाहरूको मर्ममै प्रधानमन्त्री ओलीले नराखी घन हिक्राइदिएका थिए । धन्य, सर्वोच्चको विवेकपूर्ण निर्णयले गर्दा त्यसमा क्षति हुन पाएन । पछिल्लो समय त संप्रैके जस्तो गलत प्रवृति प्रदेशहरूमा पनि सदै गरेको देखिन्थ्यो । प्रदेशसभाहरू शासकीय अहम्को वन्दी बनिरहेका थिए । त्यहाँका संसद पनि यसैगरी विघटित हुने आशोक बहिरहेको थियो । सर्वोच्चको यो फैसलाले त्यो भय पनि हटाइदिएको छ । अब के संघ, के प्रदेश- संविधानका अक्षरहरूबाट कोही पनि सजिलै बाहिर जान सक्ने छैनन् ।

प्रधानमन्त्री ओली र अन्य राजनीतिक दलहरूका अतिरिक्त सर्वोच्चको फैसलालाई एउटा गतिलो पाठका रूपमा मनन गर्नुपर्ने अरू कोही पात्र छन् भने, निसन्देह ती राष्ट्रपति भण्डारी हुन् । किनभने, राष्ट्रपति कार्यालयलाई प्रधानमन्त्रीको सचिवालयकै सरहमा नचलाएर संविधानको पालकको भूमिकामा उनी दह्रोसित उभिन सकेको भए मात्रै पनि मुलुकले यसवीचमा अनिश्चितताको यशो आधी फेल्नु पर्दैनथ्यो । राष्ट्रपतिले जुन रूपमा प्रतिनिधिसभा विघटनको वैधानिक पाटोमाथि कुनै विचार नपुर्‍याई, कसैसित परामर्शसमेत नगरी र नवस्थापित लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक व्यवस्थाउपर यसले पार्न सक्ने चोटहरूबारे ख्याले नराखी ओली-कदमको तत्क्षण अनुमोदन गरिदिएकी थिइन्, त्यो अत्यन्त ताजुबलादो थियो । कतिपयम भने राष्ट्रपति कार्यालयको विज्ञप्तिमा संसद विघटन र मध्याह्न निर्वाचनको मिति घोषणा गर्नुपर्नाको गलत र आशरहीन कारण प्रस्तुत गर्नसमेत हिचकिचाइएको थिएन । कार्यकारी प्रमुखले विवेक गुमाएर संविधानको खिल्टी उडाउँदा मुलुकको राष्ट्रध्यक्ष त्यसको सक्रिय साक्षी बस्नु आफ्नै अप्रिय घटना थियो । विगममा यस्तै परिस्थिति आउँदा तत्कालीन राष्ट्रप्रमुखबाट व्यापक जरूरी टाढिएको/न्यायिक परामर्श लिएको उदाहरणलाई समेत त्यतिबेला ख्याल गर्न जरूरी ठानिएको थिएन । सरोकारवालागणयत सचेत नागरिक तत्कालै ओर्‍याउँदै आफ्नै अहिले आएर राष्ट्रपतिको निर्णय पूर्णतः गलत प्रमाणित भएको मात्रै छैन, उनको अभिभावकीय भूमिकामा उठेको प्रश्न पनि जायज ठहरेको छ । त्यसैले, राष्ट्रप्रमुख जस्तो संस्थाको गरिमा बचाएर गणतन्त्रको ओज कायम राख्न पनि राष्ट्रपति भण्डारीले आगामी दिनमा आफूलाई भित्रैबाट सच्याउने प्रण गर्नुको विकल्प अब छैन ।

यसबीचमा दुर्भाग्यपूर्ण ढंगले हाम्रो राज्य संरचनामा ठूलो खलबल मच्चिएको थियो । ओली-अहमको उत्कर्ष क्रिया र त्यसमा प्रत्यत प्रतिक्रियाहरूले मुलुक एक किसिमको मुटुभडकै ‘मुटु’ मा पुगिसकेको उल्टि हुन्थ्यो । शीर्षस्थ नेताहरूबीच अमर्यादित तहमै आरोप-प्रत्यारोपहरू चलि्रहेका थिए । राजनीतिक दल तथा समाजको तल्लो तहसम्मै एक किसिमले धुवीकण्टा बहिरहेको थियो । प्रतिस्पर्धी दल तथा पक्षहरूमा मात्र होइन, यसको संस्थाका व्यापक मात्रा रहेका व्यक्तिकहरूमा पनि अशोभनीय टकराव देखिन्थ्यो । प्रधानमन्त्री र सभामुखको मात्र होइन, उपराष्ट्रपति र प्रधानमन्त्रीबीचको सम्बन्धमा पनि आम नागरिकले अनुभूति गर्ने गरी समस्या देखिइसकेको थियो । सबाल दुई व्यक्तिकोको होइन, राज्यका फरक-फरक र सम्मानित संस्थाहरूबीच हुनुपर्ने आपसी मर्यादा र सौहार्द नै गायब हुन लागिसकेको स्पष्ट देखिन्थ्यो । अफ्नै घातक त, दलको विवाद निरुपणमा निष्पक्ष भूमिका खेल्नुपर्ने संवैधानिक संस्था निर्वाचन आयोगसमेत यो धुवीकरणको भुमरीमा नराखी फसेको थियो । आफ्नो कानुनी दायित्व भटाभट पूरा गर्न उसले अलमल देखाउनुको कारण नै यही थियो । सर्वोच्चको यो फैसलाले यस्तो अप्रिय स्थितिलाई यही पूर्णविराम लगाउने अपेक्षा राख्न सकिन्छ । र, सम्बन्धित पक्षहरू पनि यसमा गम्भीर हुन आवश्यक छ ।

अर्को प्रधान पक्ष, यस फैसलाबाट न्यायालयको गरिमा पुनः बढेको छ । यसबीचमा न्यायालयलाई लिएर एकै टिकाटिप्पणी हुन थालेका थिए । खासगरी, केही अघिसम्म प्रधानमन्त्रीले जसरी निर्धक्क सर्वोच्चको आफ्नै कदमलाई सदर गरिदिने जिकिर गर्दै आएका थिए, त्यसबाट एक हिसावले न्यायालयमाथिको जनआस्थामै प्रश्न उठ्नु थालिसकेको थियो । यो फैसलाबाट न्यायालयप्रतिका ती तामा आशंका चिरिएका छन् । सरकारको सारा जोडबलका बावजुद न्यायालय न्यायकै पक्षमा उभिनुले व्यावहारिक रूपमा शक्ति पृथकीकरणको अर्को असली अभ्यास पनि यस मुद्दामा देखिएको छ । कार्यपालिकाले जितिसके शक्तिको दम्भ राख्न पनि अन्ततः न्यायपालिकाले न्याय दिन्छ भन्ने फेरि प्रमाणित भएको छ, जसले भोलिका दिनमा अदालतप्रतिको श्रद्धा अफ्नै बढाउनेछ ।

अब सबैले हेक्का राख्नुपर्छ, ओली-अहम्ले बरालिएको र विटुलिएको मुलुकको यात्रालाई सर्वोच्चले अहिले मूलबाटोमा ल्याइदिएको छ । देशको भर्त्तिकएको स्वरूपलाई यो फैसलाले एउटा रूप र लय दिएको छ । अब यसलाई पूर्णतः ठीकठाक ढंगले चलाउने अभिभारा भनेको फेरि पनि यिनै राजनीतिक दलहरूकै हो । सर्वोच्चले त भीरवाट धकेल्न खोजिएको संविधानलाई लड्नबाट जोगाईदिएको मात्रै हो, अब यसलाई राम्ररी बचाउने र हुर्काउने दायित्व राज्य सञ्चालन गर्ने दलहरूकै हो । तसर्थ, अबका दिनमा आफ्नो चरित्र सुधार्दै संवैधानिक मर्मवमोजिम अघि बढ्नुको विकल्प दल र तिनका नेतृत्वलाई छैन । वर्तमान प्रधानमन्त्रीका हकमा मात्र होइन, सम्पूर्ण ओली-प्रवृत्तिको अवसानका निमित्त पनि यो फैसला महत्त्वपूर्ण छ र बन्नुपर्छ पनि । नत्र, ओली-भण्डारीले तय गर्न खोजेको भस्मासुर पथ फेरि अर्को रूप र संस्करणमा नदेखिइला भन्न सकिन्न, त्यसबाट जोगिनु र जोगाउनु नै देश र जनताको कल्याणका छ ।

दृष्टिकोण

मधेसी मध्यगतको उहापोह

जनकपुरधाम अब हिन्दुहरूको पवित्र तीर्थस्थल मान्न रहेन । यस सहरको राजनीतिक पहिचान पनि प्रदेश २ को राजधानीमा सीमित नरहेर नेपाललाई केन्द्रीकृत राज्यबाट संघीय संरचनामा रूपान्तरित गर्ने अभियानको केन्द्रविन्दुका रूपमा स्थापित हुन पुगेको छ । कुनै बेला कृषि उत्पादनका लागि प्रख्यात मसगो जलेश्वर सदरमुकाम भएको महोत्तरी-सर्लाही गोश्वारा प्रशासनिक एकाईभित्र आजभोलिको धनुषा जिल्ला पनि पर्‍यो। क्षेत्र आजभोलि विदेसिएका युवाहरूको विप्रेषणबाट समृद्ध हुन खोजिरहेको छ । धान उत्पादनले स्थानीय मागलाई समेत धान्न नसक्ने देखेर बन्द भएका चामल मिलहरूको जग्गा टुक्रिएर घडरी हुन थालेको सन् १९८० देखि नै हो । जंगल थालिएर काठ अभाव सुरु भएपछि आवादीभित्रका रूखहरू ढाल्न थालिएका थिए । सहरीभित्रका आँफ्फा वगैँचाहरू बाँकी छैनन् । तिनको ठाउँ प्रायशः भाडा लगाउने प्रयोजनका लागि ठड्याइएका चशुपीडक भौतिक संरचनाहरूले ओगटिसकेका छन् । सामिप भोजनका पारखीहरूका अनुसार जनकपुरको माछामा अब पुरानो स्वाद छैन, त्यो किनभने व्यावसायिक मत्स्यपालकको उत्पादमा कृत्रिम दाना र कीटनाशक औषतीको असर अखाले नदेख्न पनि रसोन्द्रियले चाल पाउँछ ।

सन् १९४९ पछि औद्योगिक आधुनिकीकरणका पथप्रदर्शक उपक्रमहरूमध्येको अग्रणी उद्योग जनकपुर चुरोट कारखाना बन्द भएको वर्षौ भयो । त्यसलाई प्रतिस्थापन गर्न सक्ने कुनै ठूलो कलकारखाना कमला र वाम्पती नदीले घेरेको पुरानो मसगो क्षेत्रभित्र आजसम्म खुल्न सकेको छैन । जीवन निर्वाहका लागि खेतीपातीको कमाइ अपर्याप्त एवं वैकल्पिक रोजगारीको अवसर शून्यप्रायः भएपछि कामको खोजीमा जनशक्ति बाहिरिने नै हो । सन् १९७० को दशकसम्म तल चढेर जानुपर्ने असमको गुवाहाटी एवं बंगालको कलकत्ता विपन्नका लागि वाध्यकारी गन्तव्य हुने गर्थे । सन् १९८० पछि पन्जाब र हरियाणा पुरेर कृषि मजदुर हुन चाहनेहरू बस चढ्न लाम लाग्न थालेका थिए । सन् १९९० को दशकतिर त मसगोका दश कामदारहरू गुजरातको सुरत, महाराष्ट्रको नागपुर एवं आन्ध्रको हैदराबादसम्म पुगिसकेका थिए । सन् १९९० को मध्यपछि पश्चिम एसिया एवं सन् २००० पश्चात् हूलका हूल युवा कामदार मलेसिया उड्न थालेपछि त सन् २००३ को मधेस विद्रोहताका गामघरतिर सर्वाधिक उत्पादक उमेर समूह (१८-४८ वर्ष) का पुरुषहरू भेटिन मुस्किल भइसकेको थियो । सन् २००८ मा ण्णतन्त्रको घोषणा, समावेशिताको सम्भावना एवं संघीयताको संकल्पले आस जगाएकाले कतिपय युवा देश फिरेका थिए भने अनेकौँले आफ्नो बाहिरिने अभिरुचिलाई स्थगित गरेका थिए । यो देशमा मधेसीहरूको स्थिति सधैं उस्तै रहन्छ भन्ने आम अनुभूति सन् २०१४ को तेस्रो मधेस विद्रोहको असफलताको सबभन्दा त्रासद परिणति हो । कामको खोजीमा बाहिरिनुहरूका लागि त्यस्तो निष्कर्ष एउटा सुविधाजनक बहाना बन्न पुगेको छ भने सशस्त्रि कैही गर्न’ निर्णयमा पुगेकाहरूको मनोदशा असमञ्जसपूर्ण बन्दै गएको छ ।

उपमहानगरपालिकाको चौहद्दी नजिकै विस्तारित भइसके पनि जानकी मन्दिर, राम मन्दिर एवं मन्दिरलाई जोड्ने विकीर्णतामक सडक अहिले पनि जनकपुरको समर्थल हो । तत्कालीन भारतीय राष्ट्रपति प्रणव मुखर्जी एवं भारतीय प्रधानमन्त्री नरेन्द्र मोदीजस्ता उच्च व्यक्तित्वहरूको भ्रमणले गर्दा जानकी मन्दिरको अन्तर्राष्ट्रिय ख्याति अफ्नै फैलिएको छ । मकयनपुरका सेन राजाहरूले निरन्तरता दिएको राजा जनकको राजदेवी मानिने शक्तिपीठ पनि राम मन्दिर परिसरभित्रै रहेकाले त्यो क्षेत्र शाक्त एवं वैष्णवका लागि समान रूपले पवित्र छ । जनक मन्दिरमा आराधना गर्न पुग्ने भने प्रायशः मिथिला क्षेत्रका श्रद्धालु मात्र हुन्छन् । राजा जनकका कुलारूप सदानन्द, शिरध्वज जनक स्वयं, रानी सुनेा एवं युवावयसी जगज्जननी जानकीको प्रतिमा रहेको जनक मन्दिर परिसर आजभोलि भने अखबार विक्रेता दीपनारायण साहको व्यवसायले गर्दा छाप्रा माध्यमका पुराना मधेसीहरूको गफ गर्ने स्थल बन्न पुगेको छ ।

लगभग ४० वर्षदेखि पत्रपत्रिका बेच्ने पेसामा रहेका दीपनारायण मुद्रित पाटुसमग्रीको घट्टो बजारले गर्दा महँगिदै गएको छेउछाउको पसल कवलको बाढा बेठाने सक्दैनन् । त्यसैले उनी मन्दिरभित्रकै यज्ञस्थलबाट आफ्नो दैनिक कारोबार चलाउँछन् । स्थानीय अभिजातसंगसँगै ऊर्ध्वगामी सम्भ्रान्तका उत्थान एवं पतनका मूक साक्षी रहेका दीपनारायण कुन्दक बेला चाखलाला कथा सुनाउने गर्छन् । उनको एउटा टिप्पणी बडो दिलचस्प छ- उच्च वर्गले जनकपुरलाई सुस्तरी आफै अपथय हुन दिइरहेको थियो भने मध्यवर्ग सहरको अस्मितालाई तीव्र रूपमा ध्वस्त गर्न लागिपरिएको छ । उनको टिप्पणी वर्गीय सुनिए पनि सायद उनी समाजको मध्यगत श्रेणीलाई ङिगत गरिरहेका छन् । मध्यमवर्ग मात्र नभएर मध्य जातिहरूको बोलचाला भएको सहरले आफ्नो कुलीन वैष्णव परम्परा सुस्तरी गुमाउँदै गइरहेको छ । प्रादेशिक राजधानी घोषणा हुनुभन्दा अगाडिसम्म एकातिर मसगोका अभिजातले जनकपुरलाई पतिर्याग गरिरहेका थिए भने अर्कोतिर घट्टै गएको रोजगारीका अवसरले गर्दा यो सहर गरिखानेहरूका लागि बस्ने नसकिने नगर बन्दै गएको थियो । प्रदेश सरकारका गतिविधिहरूले गर्दा स्थिति केही परिवर्तित भएको महसुस भए पनि स्थानीय अर्थ-राजनीति एवं सांस्कृतिक-सामाजिक परिवेश यथावत् रहेसम्म विदेह सभ्यताको प्राचीन नगरको अवस्थामा तात्त्विक परिवर्तन हुन सक्ने सम्भावना तत्काल देखिंदैन ।

पराश्रयी अर्थराजनीति
मधेसको परम्परागत कृषि समाजमा मध्यमवर्ग आर्थिक प्रवर्ग छुँदै थिएन भन्दा हुन्छ । जग्गावालका पुरेत र कारिन्दा जजमानी प्रयाअनुसार आफ्नो सेवा र श्रम उपलब्ध गराएवापत जसोतसो गुजारा गर्ने पारिश्रमिक नगदभन्दा पनि जिन्सीमै थाप्ने । कृषि मजदुरको ज्याला त सन् १९७० को दशकसम्म पनि जिन्सीमै भुक्तानी गरिन्थ्यो । अनुपस्थित जग्गावालको आयाधिव्य एवं सरकारी कर्मचारीको ‘उपग्री आम्पनी’ कि त काठमाडौँ उपत्यका छोड्न वा पहाड उक्लेर सम्बन्धित परिवारको जीवनस्तर उकास्न, घर-जग्गा जोड्न र गरिनाहनामा खर्च हुन्छ । केही सीमित व्यापारीहरूले आफ्नो व्यवस्थापकीय एवं लेखाका दक्ष कर्मचारी नगदमा पारिश्रमिक

बुधबार, १२ फागुन, २०७७ (Wednesday, February 24, 2021)

कान्तिपुर

मधेसी मध्यगतको उहापोह

भएको गुम्ने डर आकांक्षी मध्यमवर्गको परिचायक प्रवृति हो । एक टुक्रा जग्गा, एउटा घर, नाफा क्षेत्रको विद्यालयमा पढ्ने सन्तान एवं दैनिक एक चम्चा चयवनप्रासको सुरक्षामा बाँधिएको निश्चिन्त जिन्दगीले सबभन्दा ठूलो जोखिम उठाउनु भनेको भाडामा लाग्ने 'सटरयुक्त' घर बनाउनु हो ।

भुक्तानी गर्ने गरी सीमापारिबाट फिकाउँथे एवं तिनको कमाइ स्वाभाविक रूपमा उतै जाने गर्थ्यो । आयाधिव्यको लगानी उत्पादक क्षेत्रतिर नमोडिएसम्म शुद्ध खुद्रा व्यापार वा दक्ष श्रमबाट वल्ने मध्यम वर्गको चरित्र स्वभावतः क्षुद्र आयजीवी (पेटो बुजुवा) प्रकृतिको हुन्छ भन्ने मार्क्सवादी धारणा मधेसको परिवेशसँग मिल्दोजुल्दो देखिन्छ । क्षुद्र आयजीवी आफ्ना सन्तानलाई अपेक्षाकृत सुरक्षित पेसामा सलन गराउन चाहन्छन् । तिनले आफ्ना बालबच्चालाई सिकाउने भनेकै ‘जीवनोपयोगी शिक्षा हासिल गर, नोकरीमा लाग, सजातीय बिहे गरेर घरगृहस्थी व्यवस्थित गर एवं सामाजिक तथा राजनीतिक मुद्दामा अलिकनै जोखिम नलेऊ’ भन्ने हो । स्वाभाविक हो, क्षुद्र आयजीवी वर्गको मुख्य-मान्यता अंगीकार गरेकाहरू परिस्थितिशर राजनीतिमै आइपुगे पनि तिनले आफ्नो पदीय जिम्मेवारीलाई जागिरको स्वाधिकारका रूपमा अर्थात्उन थाल्छन् । अप्रत्यक्ष करको मार उपभोक्ताले चाल पाउँदैनन् । क्षुद्र मध्यम वर्गसँग जे छ, ऊ त्यसैलाई अलिकति सह्य बनाउन आफ्नो सम्पूर्ण ऊर्जा खर्चिने गर्छ ।

अचल सम्पति भएको आकांक्षी मध्यम वर्गको मनोवृति क्षुद्र आयजीवीभन्दा अलिकति फरक हुन्छ । केही परिआए बेचनलाई सानो टुक्रा जग्गा, गज्जो टार्न धितो राख्न सक्ने सीमामै नै भए पनि सुनको गहना एवं बचतबचो पहाडउन नगद आयको श्रोत रहेको मध्यम वर्गले अगभन्दा भोलि राम्रो होस् भन्ने त चाहन्छ, तर आज जे छ, त्यो पनि हिजोभन्दा राम्रै हो भन्ने देखाउन हैसियतभन्दा बढी खर्च गर्छ । त्यसैले भएको गुम्ने डर आकांक्षी मध्यम वर्गको परिचायक प्रवृति हो । अध्येताहरूका अनुसार यो प्रवर्ग सम्भावित अतिउच्च को अंशका एवै निरन्तर अनिश्चितताका बीच पनि स्वहित सुनिश्चित गर्न संघर्षशील रहने भएकाले सार्वजनिक मुद्दामा निरपेक्षप्रायः रहन्छ । उच्च मध्यम वर्गको असुरक्षा भाव अफ्नै गाँठो होन्छ । उच्च वर्गमा पुग्ने चाहना एवं तल्लो आर्थिक खुड्किलोमा खस्ने डरको अन्तर्दृन्धले गर्दा विचलित बुरुज्जा सगाँउत हुन हिँचन्छन् । आकांक्षी एवं उच्च-मध्यम वर्ग आफ्ना सन्तानलाई आय एवं सम्मान दुवै दृष्टिले आकर्षक मानिने चिकित्सा, इन्जिनियरिङ एवं कानुनजस्ता अपेक्षाकृत सुरक्षित पेसामा सलन गराउन सतत प्रयत्नशील रहन्छ ।

क्षुद्र आयजीवी, आकांक्षी एवं उच्च गरेर तीव्ररी मध्यम वर्गका बीच केही समानता छन् । अध्येताहरूका अनुसार मध्यम वर्गको परिभाषालाई अंग्रेजीका तीन ‘सी’ आद्यक्षरमा समेट्न सकिन्छ । तिनीहरू निष्कृष्ट गरिवीबाट मुक्त हुन्छन्, तिनको आय निश्चित हुन्छ, एवं तिनीहरूसँग केही नगद रहन्छ । शैक्षिक प्रमाणपत्र एवं व्यावसायिक उपलब्धिले तिनको प्रामाणिक साक्ष (क्रेडेंसियल) स्थापित गर्छ । पारम्परिक जीवनवृष्टि, रक्षात्मक मानसिकता, यथार्थ्यतिवादी सामाजिक व्यवहार एवं उच्च आत्म-मुल्यांकनले उत्पन्न अहंकारले मध्यमवर्गीय संस्कृति (कल्चर) निर्माण गर्छ । यी तीन ‘सी’ आद्यक्षरको प्रभावले गर्दा मध्यमवर्गमा सुजनशीलताको अभाव हुन्छ । उपमत्ता लगानी गर्ने ती हिँचन्छन् । सामाजिक मर्यादा कायम राख्न अनावश्यक खर्च गर्छन् । र, आसले रहस्यहित हुनुको साटो डर उर्छोर्ति भएर निरन्तर स्थायित्वको खोजीमा उल्टिन्छ । एक टुक्रा जग्गा, एउटा घर, नाफा क्षेत्रको विद्यालयमा पढ्ने सन्तान एवं दैनिक एक चम्चा चयवनप्रासको सुरक्षामा बाँधिएको निश्चिन्त जिन्दगीले सबभन्दा ठूलो जोखिम उठाउनु भनेको भाडामा लाग्ने ‘सटरयुक्त’ घर बनाउनु हो । नोकरी खोज्ने मध्यम वर्गले पराश्रयी अर्थतन्त्रलाई निरन्तरता दिन्छ । खुद्रा व्यापारलाई ‘व्यवसाय’ ठहर्‍याउने मानस्थितिले आयमा ठहराव ल्याउने मात्रै हो । मध्यमवर्गीय मनोवृत्तिमा परिवर्तन नआएसम्म हिन्दुत्व विप्रेषणले उपभोग्य बन्नुको आयात बढाउनेवाहेक खालै केही गर्न सक्दैन ।

सन् १९८० को दशकसम्म सबभन्दा बढी व्यापारी अवसर जीवन संस्कारसम्बद्ध गतिविधिहरूले सृजन गर्थे । छैँठी, पाप्मी, मुण्डन, चूडाकर्म, विवाह हुँदै अन्तिम संस्कारसम्मका विधिहरूमा मध्यम वर्गले आफ्नो

सम्पादकलाई चिठी

मूलकका जनता निजी अस्पतालान नगई सुबै छैन । सामान्य रोगको उपचारका लागि निजी अस्पताल जाँदा अनावश्यक परीक्षण गर्न लगाउने, नचाहिने औषधि थोपर्ने गरिन्छ । भारतमा हर्नियाको अपरेसन गराउँदा विभिन्न परीक्षण तथा खाना खर्चसहित १०,००० रुपैयाँमै एकै दिनमा अपरेसन गरी घर फर्कन सकिन्छ । यहाँका निजी अस्पतालमा जाँदा कम्तीमा ३ दिन अस्पतालतमै बस्नुपर्छ भन्छन्, औषधि र परीक्षण खर्च पनि निकै हुन्छ । भारतका निजी अस्पतालहरूको तुलनामा नेपालका निजी अस्पतालहरू निकै महँगो छन् । निजी अस्पतालहरूलाई कसले नियमन गर्ने ? स्वास्थ्य मन्त्रालयले सरकारी अस्पतालमै डाक्टरको दरबन्दी थपेर निःशुल्क र सशुल्क उपचार गर्न व्यवस्था गर्नुपर्छ । सार्वजनिक चिकित्सा सुधारं अपरिहार्य छ ।

दूरदराजबाट उपचार गराउन आउने विरामीलाई सरकारी अस्पतालका डाक्टरले नै निजीमा सफािरस गर्न चलन छ । यस्तो चलनलाई रोक्न सरकारी डाक्टरको तलब-मुविद्या बढाएर निजी अस्पतालमा काम गर्न दिनु हुँदैन । यदि सरकारी अस्पतालको सेवाप्रवाहलाई व्यबस्थित बनाउने हो भने निम्न आय स्वास्थ्यजस्तो संवेदनशील क्षेत्र व्यापारीहरूलाई छाडिदिने हो भने, आमजनताले पैसार्कै अभावमा जीवन गुमाउने अवस्था आउन सक्छ । त्यसैले बेलेमा सरकारले यो विषयमा ध्यान दिनुपर्छ ।

– **शिक्षा न्यौपाने**, *मध्यबिन्दु-११, नवलपरासी (पूर्व)*

कर्मचारीको लुट

कोरोना महामारीका बेला स्वास्थ्य मन्त्रालयका सबै कर्मचारीले जोखिम भत्ता भन्दै राम्रै रकम हात पार्न सफल भए । सरकारले महामारी फैलिरहँदा संक्रमितको उपचारमा प्रत्यक्ष संलग्न स्वास्थ्यकर्मीलाई प्रोत्साहनस्वरूप जोखिम भत्ता दिने निर्णय गरेको थियो । तर, उनीहरूले भने अहिलेसम्म भत्ता नपाएको समाचार बाहिर आएको छ । कर्मचारीले कसरी लुट मच्चाउँछन् भन्ने गतिलो उदाहरण हो यो । कानुनतः जोखिम भत्ता दिनुपर्ने पाउँछन् वा पाउँदैनन् त्यो अलग विषय हो तर प्रत्यक्ष विरामीसँग रहेर काम गरेका कर्मचारीले जोखिम भत्ताका लागि आन्दोलन गर्नुपर्ने अवस्था सिर्जना हुनु विडम्वनापूर्ण छ । अहिले मन्त्रालयका कर्मचारी भने

हैसियतभन्दा बढी खर्चन्छ । त्यसमा अब जन्मादिन, विवाहको वार्षिकोत्सव एवं प्रणय दिवसजस्ता आयोजनहरू थपिएका छन् । पूजा-पाठ एवं यज्ञ-हवन गराउने प्रचलन पनि बढेको छ । संस्कृति निर्वाह खर्चिलो हुँदै गएको छ । नाफा क्षेत्रका शिक्षालय एवं अस्पताल लगभग हेरेक मूत्य कोष्ठक (प्राइस ब्राकेट) भित्र महँगा छन् । प्राविधिक शिक्षाको लागत आकांक्षी मध्यम वर्गको पहुँचभन्दा बाहिर पुग्न लागेको छ । यति विघ्न दवाबका बीच जीवन निर्वाह गर्न संघर्षत समूहले अस्मिताको लडाइँमा पटक-पटक होमिने थप जोखिम उठाउन चाहिँदैन भने त्यसमा कुनै आश्चर्य छैन । अलिकति त सीमापारिको हिन्दुत्व राजनीतिको असर पनि हो, तर धर्मको राजनीतिको प्रमुख आकर्षण के हो भने त्यसले आगतको भन्दा अतीतको कुरा गर्छ र विगतमा गएर बाँच्नु नपर्ने भएकाले स्थिति जति नै विप्रे पनि निराश हुनुपर्दैन ।

गतिहीन समाज
मध्यम वर्गले सामान्यतः प्रजातान्त्रिक संस्कार बलियो बनाउँछ भन्ने प्रस्तावना गलत होइन, तर अप्ठ्यारो परेका बेला यो प्रवर्गले सबभन्दा पहिले लत्तो छोड्छ । युरोपका दुवै विश्वयुद्ध मध्यम वर्गको सांस्कृतिक राष्ट्रवादलाई उत्तेजित तुल्याएर लडिएका थिए । विज्ञानको शिक्षाले रूढिबाट मुक्ति एवं तार्किक चरित्र निर्माण गर्छ, भन्ने अवधारणा आंशिक रूपमा मात्र सत्य हो । अहिले पनि केही वैज्ञानिक नरिवल फोडेर चन्द्रमातिर पठाउने यानको नियन्त्रण कक्षमा बस्छन् वा विस्मिल्लाह पढेर फाइटर् जेट चलाउन जान्छन् । प्रत्येक संघर्षमा हारेकाहरूका लागि विजेताका मूत्य-मान्यता अंगीकार गर्नुको विकल्प रहँदैन । तेस्रो मधेस विद्रोहको असफलताबाट हतोत्साहित मधेसी मध्यम वर्गले अहिलेसम्म पनि आफ्नो असुरक्षा भाव एवं अकुलतालाई विरक्त उदासीनताको आवरणले छोपेर राखेको छ । त्यो खोल हटाउने आँटिलो नेतृत्व नदेखिएसम्म मधेसी मध्यम वर्गको सुनुप आक्रोशलाई धर्मको राजनीतिबाट अर्थराजनीतितिर जागृत गर्न सकिँदैन ।

मध्यगत जातिहरूको विडम्बना पनि कम उदेकलागेो छैन । पहिलेपहिले हिन्दुहरूका ‘बडकालोक’ एवं मुमुलमानका ‘असफरा’ मिथिला क्षेत्रका कुलीन मानिन्थे । कुल जनसंख्यामा तिनको अनुपात नापणु छ । केही मिश्र, सिंह एवं कान्जस्ता सीमित परिवारको अपवादवाहेक बडकालोकको सामाजिक हैसियत पहाडी भुलका जग्गावालहरूजस्तिको कहिल्यै रहन । भारतीय गंगा मैदानका ‘अगडा जाति’ भनिने ब्राह्मण, राजपुत, भूमिहार एवं कायस्थलाई पहिले मुगल एवं त्यसपछि अंग्रेज शासकले प्रोत्साहित गरेकाले तिनको हैसियत निरन्तर बढ्दै गएको थियो । नेपालमा भने गोर्खाली विजेताले केही सहकर्ता (कल्याबरेटर) परिवारवाहेकका अगडालाई प्रतिस्पर्धीसह व्यवहार गरेकाले आर्थिक एवं शैक्षिक अवस्था सुदृढ रहे पनि सत्ताले दिने सम्मान हासिल गर्न तिनलाई गाह्रो हुन्थ्यो । गोर्खालीहरू वर तथाकथित ‘पिछडा जाति’ भनिने समूहलाई अगडाको शक्ति तुल्याउन प्रोत्साहित गर्थे । अति पिछडा, दलित, महादलित, मधेसी, जनजाति एवं धार्मिक अल्पसंख्यकको आर्थिक हैसियत जस्तो भए पनि ती सम्भ्रान्त समुदायमा प्रवेश पाउन सक्दैनथे । अगडाको साटो पिछडाको दवदवा बढ्दै गएकोले जनकपुरको सत्ताविरोधी चरित्रमा केही कमी आएको छ । अगडाहरू पनि हिन्दुत्वको राजनीतिमा मुक्ति खोज्न थालेका छन् ।

बृहत् ऐक्यबद्धताभन्दा वर्ण संस्कार एवं जातीय परम्परा प्राथमिक रहेकाले भारतीय संविधानका जनक भीमवार अवेडकरले हिन्दु धर्मलाई जातीय धर्महरूको सँगालो भनेर अर्थाँएका छन् । रामानन्दी सम्प्रदायले ‘जातपात पुछ्ने नही कोई, हरी के भजे सो हरी को होई’ भने सूत्रवाच्य समातेर जाति प्रथालाई खुला चुनौती दिएको थियो । रामानन्दी सम्प्रदायको हालीमुहालाले गर्दा कट्टर मैथिल ब्राह्मणहरू जनकपुरको बास रूठाउँदैनथे । भारतको ‘मोदी इफेक्ट’ ले गर्दा तथाकथित पिछडामध्येका शिक्षित एवं सम्पन्न भने अगडाहरूभन्दा कडा हिन्दुत्ववादी भइसकेका रहेछन् । तिनको संघर्षको दिशा मधेसी अस्मिताभन्दा पनि हिन्दुत्व निश्चयात्मकतातिर मोडिएको देखिँदै छ । सम्मानको राजनीति नाम मात्रको संघीयतामा गएर टुंगिँदैन भन्ने आत्मबोध नभएसम्म सामाजिक दवदवा भएका पिछडा आन्दोलित हुनेछैनन् । अति पिछडा, दलित, महादलित, मधेसी, जनजाति एवं धार्मिक अल्पसंख्यकहरूलाई माओवादीहरूले पहिले सगाउँत गरेर सन् २०१४ मा पतिर्याग गरेदेखि तिनले आफ्नो आत्मविश्वास गुमाएका छन् । भारतको विव्सयक हिन्दुत्व लहरबाट जोगाउने भए पनि गहन जनपरिचाचन जरूरी छ भन्ने अनुभूति हुँदाहुँदै पनि स्थानीय राजनीतिमा हावी रहेका पिछडा बुद्धिजीवीहरू सत्तालाई चुनौती दिने वैकल्पिक कथ्य निर्माण गर्न सकिरहेका छैनन् । राजनीतिक अग्रताको केन्द्रविन्दु रहने गरेको जनकपुर अहिले आफै अच्योलमा छ ।

बैठक बस्दाको भत्ता लिइरहेका छन्, जुन आवश्यक थिएन । आफ्नो र परिवारको जीवन असुरक्षित हुने गरी संक्रमितहरूको उपचारमा खटिएकाहरूले तलबवाहेक केही पाएनन् । यसतर्फ स्वास्थ्य मन्त्रालयले सोच्नुपर्ने हो तर उसले यसतर्फ केही सोचेन । संक्रमितको उपचारमा प्रत्यक्ष खटेका कर्मचारीलाई निर्णय गरिसकेको भत्ता ननिँदा कानुनी कारवाही हुन्छ कि हुँदैन ? यदि उनीहरूमा नैतिकता बाँकी छ भने त्यसरी पाएको फिर्ता गर्नुपर्छ । सरकारी हुकुटीको यसरी दुरुपयोग गर्न सकिरहेका छैनन् । राजनीतिक अग्रताको केन्द्रविन्दु रहने गरेको जनकपुर

सत्य-तथ्य बाहिर ल्याउनुपर्छ । जसरी पनि पाउनुपर्नेले यथाशक्य छिटो पाउने वातावरण मिलाउनुपर्छ र कागजी प्रक्रिया मिलाएर अनावश्यक रूपमा सरकारी हुकुटीको दुरुपयोग गरी खाएकाहरूबाट फिर्ता ल्याउन स्वास्थ्य मन्त्रालयले पहल गर्नुपर्छ ।

– **रामकृष्ण बराल**, *जोर*

‘फैसलाले संविधानको रक्षा भएको छ’

सभामुख **अग्निप्रसाद सापकोटा** गत पुस ५ गते गरिएको प्रतिनिधिसभा विघटनको निर्णयविरुद्ध उभिए । आफ्नो अनुपस्थितिमा संवैधानिक परिषद्को बैठकले संवैधानिक आयोगहरुमा नियुक्तिका लागि सिफारिस गर्ने निर्णयविरुद्ध सर्वोच्च अदालतमा रिट दर्ता गराए । परिषद्को निर्णय कानुनसम्मत नभएको दाबी गर्दै उनले सबै कागजपत्र फिर्ता पठाएपछि सरकारसँग द्वन्द्व भन्नु बढ्यो । आफ्नो कदमलाई समर्थन नगरेको भोकमा प्रधानमन्त्री केपी शर्मा ओलीले सभामुख सापकोटाको सार्वजनिक कार्यक्रममै आलोचना गरे । सर्वोच्चले प्रतिनिधिसभा विघटनको निर्णय बदर गरेपछि मंगलबार साँफ सभामुख सापकोटासँग कान्तिपुरका **ऋषिराम पौड्याल**ले गरेको संक्षिप्त कुराकानी :

र न्यायपालिकाबीचको सम्बन्ध शक्ति पृथकीकरणको सिद्धान्तअनुसार सुमधुर हुनुपर्छ । जनतालाई सर्वोपरि ठानेर काम गर्दा पनि संविधान कार्यान्वयनको सुरुवाती अवस्थामा यस्ता द्वन्द्व आउने गर्छन् भन्ने मान्यतालाई आत्मसात् गर्न सक्नुपर्छ । अब मुलुक बिस्तारै सही दिशामा जान्छ । सबैले यसरी नै बुझ्नुपर्छ । द्वन्द्व बिस्तारै व्यवस्थापन हुन्छ । हामी संविधानले कल्पना गरेको आधारभूत मान्यतालाई ख्याल गरेर अघि बढ्थौं भने यस्ता समस्या आउँदैनन् । यसमा मुख्यतः राज्यका तीन अंगको भूमिका महत्त्वपूर्ण रहन्छ ।

कार्यपालिकाले सभामुखको हैसियतमा तपाईंको भूमिकामाथि पनि प्रश्न उठायो नि ?

म जुन दिनदेखि सभामुख भएँ, प्रतिनिधिसभालाई जीवन्त राख्न र जनपक्षीय कानुन निर्माणमा सक्रिय र सन्तुलित भूमिका निर्वाह गर्न प्रयास गरेँ । वजेट अधिवेशनमा पनि मैले आफूलाई निकै सन्तुलित राख्ने कोसिस गरेँ । त्यसमा मेरो भूमिकामा कुनै कमजोरी रह्यो जस्तो लागेन । कहिलेकाहीँ सांसदहरुकै विषयमा उठ्ने गरेका अनावश्यक प्रश्नलाई पनि मैले व्यवस्थापन गर्दै लगें । प्रतिनिधिसभा विघटनपछि मैले जनताको पक्षमा इमानदार भएर लानुपर्छ भन्ने लाग्यो । त्यही इमानदारीलाई मुलुकको हितमा प्रयोग गरेको हुँ । त्यस्तो भूमिका निर्वाह गर्दा प्रश्न उठ्छ, जस्तो मलाई लाग्दैन । मैले विवाद निम्तिनै भूमिका निर्वाह गरेको छैन ।

सभामुख नै सर्वोच्च अदालत जानुपरेको घटनालाई कसरी लिनुहुन्छ ?

प्रतिनिधिसभा विघटनपछि मुलुकमा असामान्य परिस्थिति सिर्जना भयो । लामो संघर्षपछि, प्राप्त संविधान मिचिएको परिस्थिति हेरेर बस्न सकिनेँ । मैले पनि भूमिका निर्वाह गर्नुपर्ने देखेँ । संविधान मिचेर मुलुकले बाटो विराएको अवस्थामा यसलाई सच्याउने उपाय अदालत नै थियो । संविधानको आत्मामा प्रहार भएको हेर्न सकिएन, मेरो चेतनाले अदालत जानुपर्ने देख्यो । शक्ति सन्तुलनका हिसाबले पनि न्यायालयमा जान उचित लाग्यो । म निकै छलफल र बहस गरेर अदालत गएको हुँ । व्यवस्थापिकाको नेतृत्व गरेकाले मेरो भूमिकामा केही सीमित दायरा पनि थियो र छु नै । तर कठिन अवस्थामा निर्णय लिनुपर्ने भएकाले म धेरै सोचविचार गरेँ र अधि बढेको हुँ । हामीले संविधानले दिएको अधिकार क्षेत्रमा रहेर भूमिका निर्वाह गर्थौं भने यस्ता समस्या आउँदैनन् ।

अब प्रतिनिधिसभाको बैठक सञ्चालनको तयारी कसरी गर्नुहुन्छ ?

सर्वोच्चको फैसला अध्ययन गर्दै छु । विशेष परिस्थिति भएकोले यसलाई थप योजना बनाएर सही रूपमा अधि बढाउनुपर्ला । विगतमा जसरी नै सबैसँग समन्वय र समझदारी बढाएर बैठक सञ्चालन हुन्छ । बैठक सञ्चालनका निश्चित मापदण्ड र नियम भएकोले त्यसलाई त्यहीअनुसार गर्दै लैजानुपर्छ । मुख्यतः प्रक्रियाका कुरा हुन् । प्रतिनिधिसभा सञ्चालनका विधिलाई पूर्णरूपमा पालन गरेर बैठक सञ्चालन हुन्छ । अदालतले १३ दिनभित्र प्रतिनिधिसभा बोलाउन भनेकाले त्यहीअनुसार व्यवस्थापन मिलाइनेछ ।

सर्वोच्च अदालतको फैसलालाई कसरी हेर्नुभएको छ ?
यो संविधान रक्षाको पक्षमा भएको ऐतिहासिक निर्णय हो । संविधान र जनभावनाअनुसारको यो निर्णयले मुलुकलाई सही ट्चाकमा लगेको छ । न्यायालयप्रति जनताको जुन विश्वास थियो, त्यो अझ बलियो बनेको छ । सञ्चारमाध्यमसहित मुलुकका सबै पक्षले जसरी लोकतन्त्रको पक्षमा आवाज उठाए, त्यसलाई अदालतले सत्य साबित गराएको छ । यो सबै नेपालीको जित हो । मुख्य कुरा त अदालतले निकै मिहिनेत गरेर संविधानमाथि गरेको बहस र छलफलबाट जुन निष्कर्ष निकालियो, त्यसबाट भविष्यसम्म पार्ने प्रभावलाई सकारात्मक रूपमा लिनुपर्छ । यो लोकतन्त्र सुदृढीकरणका लागि निकै ठूलो निर्णय हो । विगतमा पनि न्यायालयले खासखास समयमा ऐतिहासिक र जनपक्षीय निर्णय गर्दै आएको हो । यो निर्णयले यसपट्ट पनि जनताको चाहनालाई अभूतपूर्व रूपमा प्रतिनिधित्व गरेको छ ।

प्रतिनिधिसभा विघटनपछि कार्यपालिका र न्यायपालिकाबीच द्वन्द्व देखियो, त्यसलाई कसरी लिनुभएको छ ?

केही द्वन्द्व देखिने परिस्थिति निर्माण भएको हो । तर द्वन्द्व देखिंदादेखिंदै पनि जनताको सार्वभौम अधिकार र संविधान रक्षाको पक्षमा उभिनुपर्ने अवस्था देखियो । म जुन पक्षमा उभिनुपर्‍यो, त्यो ठीक रहेछ भन्ने सर्वोच्चको निर्णयले पुष्टि गरेको छ । यो निर्णयले संविधानवादको जित भएको छ । मेरो भनाइ के हो भने कार्यपालिका, व्यवस्थापिका

‘संविधान सही लिक्कमा आयो’

संविधान क्षतविक्षत हुनबाट जोगियो

हरिहर दाहाल
वरिष्ठ अधिवक्ता

प्रतिनिधिसभा विघटन गर्ने असंवैधानिक कदमलाई सर्वोच्च अदालतले खोरि गरिदिएर मुलुकमा संविधानवाद र कानुनी शासन जीवितै छ भन्ने सन्देश दिएको छ । संविधान सही लिक्कमा आएको छ । संविधानवादसँग निरंकुशता र अधिनायकवादी चरित्र हाइँछ भन्ने पनि यो फैसलाले सही साबित गरिदियो । प्रतिनिधिसभा पुनःस्थापना भएको थिएन भने संविधान लिक्कमा हुँदैनथ्यो, अधिनायकवादी र निरंकुशतापक्षधर हावी हुन्थे । संविधान क्षतविक्षत हुनबाट अदालतले जोगाइदियो । मुलुकमा जतिजति बेला असंवैधानिक कदम चालिएका छन्, त्यसत्यस बेला सर्वोच्चले संविधानवादका पक्षमा अप्रगामी फैसला गर्दै आएको छ । यो फैसलाले आफ्नो विगतको विरासतलाई पनि सर्वोच्चले कायम राखेको छ । शाही आयोग खारेजी होस् वा २०४२ सालमा मनमोहन अधिकारीले गरेको प्रतिनिधिसभा विघटन बदर, दुवै ऐतिहासिक थिए । २०३५ सालमा राष्ट्रिय पञ्चायतसँगको विवाद हुँदा पनि अदालतले संविधानको पक्षमा ऐतिहासिक फैसला गरेको थियो ।

तानाशाह टिक्दैनन् भन्ने सन्देश

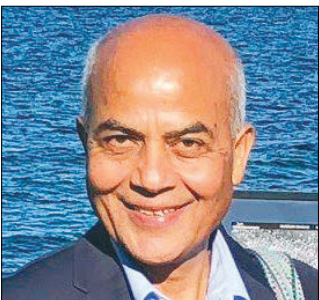
संवैधानिक इजलासमा रहेका प्रधानन्यायाधीशसहित पाँचजना न्यायाधीशलाई त स्यालुट ठोक्नुपर्छ । संविधानवाद र कानुनी शासनविरुद्ध प्रधानमन्त्रीले जुन कदम चाल्नुभयो, त्यो बहुमतको अहमता थियो । तानाशाही प्रवृति थियो, निरंकुश चरित्र थियो, संविधानलाई लिक्वाहिर लगाएको थियो । प्रधानमन्त्रीले संविधानले नदिएको अधिकार प्रयोग गर्नुभएको थियो, त्यो असंवैधानिक र लिक्वाहिर लिएको संविधानलाई तानेर सर्वोच्चले सही ठाउँमा ल्याइदिएको छ । यो फैसलाले

बलराम केसी
पूर्वन्यायाधीश, सर्वोच्च अदालत

भोलि आउने जोसुकै प्रधानमन्त्रीलाई बहुमतको घमण्ड देखाउँदा र असंवैधानिक कदम चाल्दा अदालतले कस्तो दण्ड दिन्छ भन्ने सन्देश दिएको छ । कार्यकारी प्रमुखले संविधान नाघे हामी छौं है दण्ड दिने भनेर अदालतले चेतावनी दिएको छ । संविधानवाद र विधिको शासन अगाडि तानाशाही कोही पनि टिक्दैनन् भन्ने सन्देश सर्वोच्चको फैसलाले दिएको छ । यदि अदालतमा निडर र साहसी न्यायमूर्ति नभइदिएका भए प्रधानमन्त्री केपी शर्मा ओलीजीले मुलुकलाई खाल्डोमा हाल्नुहुन्थ्यो । कतिपय घमण्ड भने ६ जनाको संवैधानिक परिषद्मा ३ जना बसेर रिक्त पदमा नियुक्ति गर्न कानुन नै संशोधन गर्नुभयो । आफैँ संसद् विघटन गर्ने, आफैँ घर भत्काइदिने ? कानुन कसरी लिक्कमा जान सक्छ, यसरी ? देशप्रति अलिकति पनि माया छ भने ओलीजीले पदमा बस्ने कुनै नैतिक साहस राख्नुहुन । उहाँले सांसदसमेतबाट राजीनामा दिनुपर्छ ।

तानाशाही प्रवृत्तिलाई संविधानमाथि जान दिएन

मोजराज पोखरेल
पूर्वप्रमुख निर्वाचन आयोग

प्रतिनिधिसभा विघटन असंवैधानिक भनेर सर्वोच्चले गरेको ऐतिहासिक फैसलाले संविधान र संविधानवादभन्दा माथि कोही छैन भन्ने कुरालाई पुनर्पुष्टि र प्रमाणित गरिदियो । फैसलाले संविधानलाई जोगाइदिएको छ । तानाशाही प्रवृति, चाहे त्यो निर्वाचित वा अरू, संविधानभन्दा माथि कसैलाई जान दिएन । मूलभूत रूपमा संवैधानिक सर्वोच्चतालाई लिक्वाहिर जान दिएन । भंग हुन लागेको संविधानलाई फैसलाले जोगाइदिएको छ । ट्चाकमा ल्याइदिएको छ । कुनै पनि तानाशाही प्रवृत्तिको नेतृत्वले आफूअनूकूल चाहिँदमा निर्वाचित निकायलाई विगान्न वा भंग गर्न पाउँदैन भन्ने कुराको सन्देश दिएको छ । जनताको सार्वभौमसत्ता जर्नीर्वाचित थलो नै हो । त्यहीँबाट सबै कुराको निकास खोजिनुपर्छ । अदालतले संविधान र संसद्बाट नै यावत् समस्याको समाधान गर भन्यो । भित्रैबाट सबै कुराको छिनोफानो हुनुपर्छ । प्रधानमन्त्रीले जुन कदम चाल्नुभएको थियो, उहाँका लागि प्रिय त पक्कै होइन, चित्त दुख्छो होला तर देश दुर्घटनामा जानबाट जोगियो । प्रधानमन्त्री पनि संसद्को एउटा सदस्य भएको नातामा यसबाट धेरै दुख्छी हुनुपर्ने कारण छैन ।

संवैधानिक सर्वोच्चताको रक्षा

मोहना अम्सारी

पूर्वसदस्य, राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग

सर्वोच्च अदालतले संवैधानिक सर्वोच्चतालाई तलमाथि हुन दिएन । संविधानको रक्षा गरिदियो । मुलुक संकटतर्फ जानबाट रोकियो । निरंकुशतावादीलाई संविधानवाहिर जान दिएन । जोकोही अधिनायकवादीलाई गलत र असंवैधानिक कदम चाल्नबाट रोक्न चेतावनी पनि हो । संविधानका हरेक धारा परीक्षण हुने भनेको सर्वोच्च अदालतबाटै हो, त्यही भयो । यो फैसला संविधानको पक्षमा, सार्वभौम जनताको पक्षमा र समग्रमा संविधान र कानूनको पक्षमा आयो । संकटबाट मुलुकलाई चार लगाउन यो फैसला ऐतिहासिक साबित हुनेछ । शक्ति पृथकीकरणको सिद्धान्तबाट राज्यका निकाय कसैले पनि तलमाथि गरे भने सर्वोच्च अदालतबाट करेक्सन हुन्छ भन्ने स्पष्ट सन्देश पनि हो ।

‘संविधानभन्दा माथि कोही छैन, यो फेरि स्थापित भयो’

कल्याण श्रेष्ठ

पूर्वप्रधानन्यायाधीश

सर्वोच्च अदालतले प्रतिनिधिसभा विघटन गर्ने सरकारको निर्णयविरुद्ध परेको मुद्दालाई जुन ढंगले टुंग्यायो, त्यसले संवैधानिक पद्धतिको कार्यान्वयनमा महत्त्वपूर्ण योगदान गरेको छ । संविधानिक पद्धति नै ‘कोल्याण’ होला भन्ने डर छाइरहेको थियो । त्यसलाई सर्वोच्चले निर्मूल गरिदिएको छ । सर्वोच्चले संवैधानिक पद्धतिलाई मूलप्रवाहमा राखिदिएको छ । प्रतिनिधिसभा विघटनको निर्णय बदर भएको छ । तर यो फैसला हुनेबित्तिकै राजनीति स्वच्छ भयो, सबै समस्या समाधान भयो भन्ने होइन । प्रतिनिधिसभालाई विघटनभन्दा अधिको अवस्थामा सर्वोच्चले राखिदिएको हो । अब सांसद र राजनीतिकर्मीहरुले संविधानको भावनाअनुसार र जनताप्रतिको जवाफदेहितालाई राम्रोसँग बुक्ने निजी स्वार्थमा गुट-उपगुटमा विभाजित नभई अलिकति उदार भावनाका साथ काम गर्नुपर्छ ।

देशका अर्धान्तर समस्या धेरै छन् । प्रतिनिधिसभा पुनःस्थापित हुनेबित्तिकै सबै समस्या समाधान हुन्छन् भन्ने होइन । समस्या समाधानतर्फ अप्रसर हुने बाटो सर्वोच्च अदालतले दिएको हो । अदालतले संविधान र ऐन पढ्ने हो र विवेकको आवाजलाई सुन्ने हो । यहाँ नाफा-नोक्सानको हिसाब-किताब गरेर हिँड्ने होइन । अदालतले आफ्नो जवाफदेहिता निर्वाह गरेको छ । अदालतले निर्वाह गर्दै पनि आएको हो र निर्वाह गर्नु पनि पर्छ । जनताको अपेक्षालाई उसले निराशामा बदल्ने अवस्था आउँदैन । यस अर्थमा पनि सर्वोच्चको यो फैसला सकारात्मक हो ।

बुझ्नुपर्ने अर्को कुरा छ भने संविधान नेताको होइन । संविधान सम्पूर्ण देशको हो, सम्पूर्ण नागरिकको हो । प्रजातन्त्रमा जबसम्म नागरिक आफैँले आफ्नो स्वाभिन्व वा दायित्व ग्रहण गर्दैनन्, तबसम्म देश सुरक्षित हुँदैन । नागरिक चेतअनुसार म पूर्वप्रधानन्यायाधीश भएकाले मेरो बढी हैसियत हुने भन्ने होइन नि ! मैले जे बोल्ने, त्यो मेरो नागरिक हैसियत र नागरिक चेतनाले बोलेको हो । नागरिकको चेतनाले पनि संविधानको पद्धतिलाई ठीक दिशामा अभिमुख गर्नुपर्छ । र, त्यसका लाभहरुचाहिँ जनतामा वितरण गर्नुपर्छ, यो कुरा भएको छैन ।

‘प्रश्न गर्न छाड्यौं भने फेरि दुर्घटनामा पर्छौं’

पीताम्बर शर्मा

प्रार्थ्यापक

संविधानको रक्षा राष्ट्रपतिले गर्नुपर्थ्यो । त्यो दायित्वबाट राष्ट्रपति विषादेवी भण्डारी च्युत भइन् । तर, सर्वोच्च अदालत नेपालको संविधानको रक्षा गर्ने दायित्वमा खरो उत्रिएर आयो । नेपालीका निम्ति यो एकदमै खुसीको दिन हो । यसले प्रधानमन्त्री केपी शर्मा ओलीइतरका राजनीतिक दलहरुलाई भने उत्तरदायित्व थर्पिदिएको छ । दलहरुमा विगतमा खिचातानी थियो । अब उनीहरुले आगामी दिनमा कति जिम्मेवार भएर आफ्नो उत्तरदायित्व वहन गर्छन्, हेर्न बाँकी नै छ । लोकतन्त्र र संविधानको रक्षा र संघीयता जोगाउन उनीहरुले जुन आन्दोलन गरिरहेको भनेका थिए, त्यो कति सार्थक हुन्छ भन्ने त आगामी दिनमा उनीहरुको कामले निर्धारण गर्नेछ । त्यसो भन्दैमा हामीले प्रश्न गर्न छाड्यौं भने फेरि दुर्घटनामा पर्छौं । सर्वोच्च अदालतले निर्णयमार्फत आफ्नो निष्ठा र दायित्व त पूरा गर्‍यो । जुन दलहरु प्रतिगमनविरुद्ध लागेका थिए, अब आफ्नो दायित्व वहन गर्न र क्षमता देखाउन कति सक्षम छन्, त्यो हेर्न दिन सुरु भयो । त्यसका निम्ति नागरिक आन्दोलन सशक्त भएर लागिराख्नुपर्छ । नत्र यिनीहरु फेरि त्यही भासमा जाकिन्छन् । जुन भास हिजो निर्माण भएको थियो ।

प्रतिनिधिसभा विघटनको निर्णय बदर भए पनि बाटो सहज छैन । यस्तोमा एउटा कोर्स निर्धारण गरेर त्यो कोर्समा देशलाई कसरी लैजाने ? अब यस्तो प्रतिगमन कहिल्यै हुन नसक्ने बाटोमा उत्तरदायित्वपूर्ण तरिकाले राजनीतिक दलहरुले कसरी व्यवहार गर्छन् भनेर अब हेर्नुपर्छ । नागरिक सर्वोच्चता,

अब काम गर्ने संसद्ले हो । ‘डेलिभर’ गर्ने बेला संसद् विघटन गर्थो भने हामी अनिश्चित बाटोमा लागेको हुन्छ । जवाफदेहिताबाट पनि उनीहरु (सांसदहरु) लाई मुक्त गरेको हुन्छ । त्यसकारण हामीले नागरिक चेतनालाई सम्फाउन बोलेका हौं । हामीले ठूलो काम गर्थौं भन्ने पनि होइन । तपाईं-हाम्रो पनि देशप्रति जिम्मेवारी हुन्छ, हामी (चार पूर्वप्रधानन्यायाधीश) ले त्यही काम गरेका हौं । स्वाभाविक रूपमा भन्नुपर्दा हामीले कानुनकै काम गरेर आयौं, स्वाभाविक रूपमा कानुनप्रति हाम्रो मोह, माया त हुन्छ, होला नि ! त्यो हाम्रो सरोकारको विषय हो । संविधानलाई माया गर्नका लागि प्रधानन्यायाधीश भइरहनुपर्दैन । संविधानको चेतनालाई बोल्न पूर्वप्रधानन्यायाधीश किन हुनुपर्‍यो ? तपाईं, म र कुनै पनि नागरिकले बोल्न सक्छ । यही नागरिकको समभाव छ, त्यो नै ठूलो चेतना हो । पूर्वप्रधानन्यायाधीश भएकाले नागरिक चेतनामा म बढी जवाफदेही हुनुपर्छ भन्ने होइन । नागरिककै ओहदा हाम्रो ठूलो हो । तपाईंको र मेरो नागरिक चेतना जागृत छ भने अरू कुनै पनि नेताले हामीमाथि शासन गर्ने भन्ने हुँदैन ।

एउटा कुनै पनि व्यक्तिले चाहिँदमा असंवैधानिक कदम चाल्न मिल्दैन भन्ने सन्देश पनि यो फैसलाले दिएको छ । सबैभन्दा महत्त्वपूर्ण कुरा संवैधानिक सर्वोच्चता सबैले मान्नुपर्छ । कानुनको राज्य भनेको संविधानको सर्वोच्चता हो । त्यो सर्वोच्चताअन्तर्गत सबै जना राष्ट्रपति, प्रधानमन्त्री,

संविधान सर्वोच्च हो, शासन सर्वोच्च होइन भन्ने भावना जबसम्म शासक वर्गमा पैदा भएको देखिँदैनौं, तबसम्म प्रजातन्त्र र संविधानवाद फस्टाउँदैन ।

प्रधानन्यायाधीश जोसुकै पनि चल्नुपर्छ । संविधानभन्दा माथि कोही छैन । संविधान सर्वोच्च हो, शासन सर्वोच्च होइन भन्ने भावना जबसम्म हामीले शासक वर्गमा पैदा भएको देखिँदैनौं र उनीहरुले व्यवहारमा पनि काम गरेको देखिँदैनौं, तबसम्म प्रजातन्त्र र संविधानवाद फस्टाउँदैन ।

यो संविधानलाई सही बाटोमा हिँडाउनुका लागि अदालतले सही ट्चाकमा ल्याउने काम त गर्‍यो तर हालसम्म यो संविधान सही रूपमा कार्यान्वयन भएको छैन । धेरैले पढ्कै छैनन् । धेरैलाई सुनाएकै छैनन् । त्यसकारण गाउँपालिका होस् वा नगरपालिका होस्, प्रदेश सरकारमा वा जुनसुकै तहमा संविधानको पूर्ण कार्यान्वयन हुन बाँकी छ । हामीले यसको सकारात्मक कार्यान्वयन गर्नुपर्‍यो । त्यसका लाभ जनतामा पुर्‍याउनुपर्‍यो । विकासलाई हामीले टेवा दिनुपर्‍यो । यी सबै बाँकी छन् । त्यसकारण अहिले प्रतिनिधिसभा पुनःस्थापना हुनेबित्तिकै सबै कुरा सञ्चालन हुन्छन् भन्ने होइन । यसले केवल के गर्छ भने संविधानलाई राम्रोसँग कार्यान्वयन गर्न र विकासलाई अधि बढाउन फेरि अवसरको बाटो खोलिनेछ । राजनीतिक दल, नेता र सांसदले यसलाई अवसरका रूपमा लिऊन् ।

(जयदीपवर पाण्डेले गरेको कुराकानीमा आधारित)

मौलिक अधिकारको रक्षाका अतिरिक्त गणतन्त्रलाई ट्चाकमा ल्याउने कुरा मात्रै होइन, गणतन्त्रले वाचा गरेको संघीयता, समाजवादउन्मुख लोकतन्त्र, लोकतन्त्रलाई कसरी अगाडि बढाएर लिएर जाने ? संघीयतालाई कसरी दिरीलो बनाउने भन्ने प्रश्नहरु सामुन्नेमा आएका छन् ।

जुन प्रकारका निर्णयले ओलीजस्ता मान्छे यो ठाउँमा पुगे, कुनै पनि दलबाट त्यस्तो मान्छे कहिल्यै नेतृत्वमा पुग्न सक्दैनन् भन्ने निष्कर्ष राजनीतिक दलहरुले गर्नुपर्छ । ओलीबाहेकका दलले आफूमाथि, आफ्ना कमजोरीमाथि अब समीक्षा सुरु गर्नुपर्छ र नागरिक आन्दोलनसँग लगातार संवाद स्थापित गर्नुपर्छ । नागरिक आन्दोलनले पनि बढी उत्तरदायित्वपूर्ण ढंगले आफ्नो भूमिका निर्वाह गर्नुपर्छ । सांसद कतिबेचको राजनीतिमा नलागेर सिद्धान्तको राजनीति कसरी गर्ने भन्ने कुरामा दलहरुले आफ्नो भूमिका देखाउनुपर्छ ।

सर्वोच्च अदालतको निर्णय संघीयता पक्षधर, लोकतन्त्र, समाजवाद र लोकतान्त्रिक भविष्यका निम्ति आशावादी मान्छेका निम्ति खुसीको कुरा हो । यसले के स्थापित गर्‍यो भने, नेपालको लोकतन्त्रलाई संरक्षण गर्ने सबै संस्था कमजोर रहनेछन् । कतिपय संस्था सबल पनि छन् भनेर सर्वोच्च अदालतले देखायो । सर्वोच्चप्रति आममानिसका जे प्रश्न थिए, त्यसको जवाफ उसले राम्रोसँग दियो । सर्वोच्चको निर्णयपछि किस्ता-किस्तामा भएका विभिन्न प्रतिगमन सच्याउने बाटो खुल्योपर्छ । जुन कुरा दुई तिहाइको सरकारले गर्न सकेन, त्यो

जुन दलहरु प्रतिगमनविरुद्ध लागेका थिए, अब आफ्नो दायित्व वहन गर्न र क्षमता देखाउन कति सक्षम छन्, त्यो हेर्ने दिन सुरु भयो ।

लोकतन्त्र मान्ने दलहरुले एक ठाउँमा आएर गर्न सक्नुपर्‍यो । त्यसो गरे भने मात्रै बल्ल यिनीहरुले चेलेछन् र सही बाटोमा आए भन्ने कुरा प्रमाणित हुन्छ । यो पाठ ओलीलाई मात्रै होइन, शेरबहादुर देउवालाई पनि हो, राष्ट्रिय प्रजातन्त्र पार्टीलाई पनि हो । यसबीच राजतन्त्रको पक्षमा जति मान्छे कराइरहेका थिए, तिनीहरुलाई पनि यो पाठ हो । यो पाठ नेपालमा अस्थिरता निम्त्याउन खोज्ने छिमेकी भारतलाई पनि हो ।

सर्वोच्च अदालतको एउटा निर्णयले ५/६ वटा तिर प्रहार गरेको छ । यो परीक्षाको परिणाम आफैँका मात्र हो । त्यसमा स्टचाम्प लगाउने बाँकी छ । राजनीतिक दलले अब आउने दिनमा कस्तो निर्णय गर्छन्, त्यसले बाँकी कुराको निर्णय गर्छ ।

(जनकराज सापकोटाले गरेको कुराकानीमा आधारित)

अर्थ वाणिज्य

विदेशी मुद्रा

अमेरिकी डलर	११६.३२	 सुन रु १०,१००
युरो	१४०.९६	
पाउन्ड स्टर्लिङ	१६३.१२	
अस्ट्रेलियन डलर	९१.६३	 चाँदी रु १,३६०
कतारी रियल	३१.९५	
राष्ट्र बैंकको आधारमा		

सिंहदरबारकै क्यान्टिन मापदण्डविपरीत

● वाणिज्य मन्त्रालयको क्यान्टिनमा म्याद नाघेका पेय पदार्थ ● अर्थको पनि अवस्था उस्तै

■ राजु चौधरी (काठमाडौं)

नियामक निकायको प्रमुख प्रशासनिक केन्द्र सिंहदरबारमा सञ्चालनमा रहेका क्यान्टिन मापदण्डविपरीत रहेको पाइएको छ । बजार अनुगमनको मुख्य दायित्व पाएको वाणिज्य, आपूर्ति तथा उपभोक्ता संरक्षण विभागको तालुक निकाय उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालयकै क्यान्टिनसमेत उपभोक्ता संरक्षण ऐनविपरीत चलेको भेटिएको हो ।

अखाद्य वस्तु विक्री गरिरहेको उजुरी परेपछि वाणिज्य विभाग र खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण विभागको संयुक्त अनुगमन टोलीले सिंहदरबारभित्रका तीन क्यान्टिनमा अनुगमन गरेको थियो । सिंहदरबारस्थित कर्मचारी एवं सेवाग्राहीलक्षित केन्द्रीय क्यान्टिन (कच्चन चमेना गृह), अर्थ मन्त्रालय परिसरमा सञ्चालित म्यानेजमेन्ट सर्भिस र उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय परिसरमा रहेको गोसाइँकुण्ड भोजनालयमा अनुगमन गर्दा सबैमा कैफियत भेटिएको हो ।

‘उजुरीका आधारमा उद्योग मन्त्रालयको गोसाइँकुण्ड भोजनालयमा अनुगमन गरेका थियौं, त्यहाँ पानी र पेय म्याद नाघेको भेटियो,’ वाणिज्य, आपूर्ति तथा उपभोक्ता संरक्षण विभागका प्रवक्ता शिवराज सेठाइले भने, ‘दहीमा स्पष्ट मिति थिएन । उक्त दही थप परीक्षणका लागि खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण विभाग पठाएका छौं ।’ अर्थ मन्त्रालयको क्यान्टिनमा पनि म्याद नाघेका परीठा फेला परेको उनले जानकारी दिए । उक्त क्यान्टिनमा जोक्ने मेसिनसमेत प्रमाणीकरण गरिएको थिएन । ‘अर्थको क्यान्टिनमा पनि सामान नष्ट गरेका छौं,’ उनले भने, ‘नियमसम्बन्धी कागजात पेस गर्न र मापदण्डअनुसार क्यान्टिन चलाउन भनेका छौं ।’ सामान्य खुद्रा पसललाई जरिवाना गर्दै आएको वाणिज्यले सिंहदरबारभित्रकै क्यान्टिनमा कैफियत देखिँदासमेत यी दुई क्यान्टिनलाई जरिवाना नगरी सुधार गर्न निर्देशन मात्रै दिएको छ ।

वाणिज्य विभाग र खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण विभागको संयुक्त अनुगमन टोलीले सिंहदरबार परिसरको केन्द्रीय क्यान्टिन अनुगमनका क्रममा फेला पारेको फोहोरयुक्त फ्रिज ।
तस्विर सौजन्य : वाणिज्य विभाग

केन्द्रीय क्यान्टिनलाई भने १० हजार रुपैयाँ जरिवाना गरिएको छ । उक्त क्यान्टिनले अनुगमन टोलीलाई असहयोगसमेत गरेको प्रवक्ता सेठाइले जानकारी दिए । ‘केन्द्रीय क्यान्टिनले खरिदविक्री बिल देखाउन सकेन । नवीकरणका लागि कागज देखाउन सकेन,’ उनले भने, ‘यस्तै अनुगमनका क्रममा टोलीलाई पनि असहयोग गरेकाले

१० हजार जरिवाना गरेका छौं ।’ क्यान्टिनको सरसफाइमा पनि प्रश्न उठेको थियो । त्यसैले नवीकरणसँगै सरसफाइमा समेत उचित ध्यान दिन निर्देशन दिइएको विभागले जनाएको छ । विभागले शुक्रवार फेला पारेको कैफियत पहिलो पटक भने होइन । यसअघि विभागकै टोलीले पटकपटक अनुगमन गर्दा संसदीय समितिहरूका क्यान्टिनमा पनि कैफियत भेटिएको थियो । लकडाउन हुनुअघि विभागले गरेको अनुगमनमा पनि अर्थ मन्त्रालयको क्यान्टिनलाई ५० हजार जरिवाना लगाइएको वाणिज्य विभागका अनुगमन शाखा निर्देशक सागर मिश्रले बताए ।

यसैगरी लकडाउनअघि नै वाणिज्यले काठमाडौं जिल्ला अदालतमा रहेको क्यान्टिनलाई पनि १ लाख रुपैयाँ जरिवाना गरेको थियो । उक्त क्यान्टिनले मूल्यसूची राखेको थिएन । कम्पनीको नाम एउटा र बिल जारी अर्को कम्पनीबाट गरेको थियो । ‘सेवाग्राहीसँग गर्ने व्यवहार पनि ठीक थिएन, व्यापक कैफियत देखिएकाले १ लाख जरिवाना गरेका थियौं,’ उनले भने, ‘फलोअप भइरहन्छ ।’

मुख्य प्रशासनिक केन्द्रका क्यान्टिनमै कैफियत देखिएपछि बजारको अवस्था भन्नु दयनीय रहेको राष्ट्रिय उपभोक्ता मञ्चका अध्यक्ष प्रेमलाल महर्जनले बताए । ‘यो एउटा नमूना मात्रै हो, प्रशासनिक केन्द्रभित्रै सर्वसाधारण ठगिन्छन् भने बाहिरको अवस्था कस्तो होला ?’ उनले भने, ‘यसले व्यावसायिक अराजकता व्याप्त भएको पुष्टि गर्छ । सरकार पनि अक्षम रहेको देखाउँछ ।’

यता खाद्य, प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण विभागका महानिर्देशक उपेन्द्र रायले भने विगतको तुलनामा रेस्टुरेन्ट एवं होटलहरूको अवस्थामा सुधार भएको दाबी गरे । ‘विगतमा अध्यारोमा किचन, लेबल पनि नरहेको अवस्था धेरै थियो । उचित सरसफाइको पनि अभाव थियो,’ उनले भने, ‘अहिले त्यो अवस्था छैन । केही सुधार भएको छ ।’ प्रभावकारी अनुगमन गर्न भने कर्मचारीकै समस्या रहेको उनले जानकारी दिए ।

‘छुटेका कोभिड पोजिटिभ रिपोर्ट सात दिनभित्र पठाऊ’

कान्तिपुर संवाददाता (काठमाडौं)

विभिन्न कारणले छुटेका कोभिड पोजिटिभ रिपोर्ट सात दिनभित्र राष्ट्रिय जनस्वास्थ्य प्रयोगशाला (ईडीसीडी) मा पठाउन स्वास्थ्य मन्त्रालयले कोरोना परीक्षण गर्ने प्रयोगशालालाई निर्देशन दिएको छ ।

कोभिड-१९ परीक्षण गर्न मान्यता पाएका प्रयोगशालाले परीक्षणमा पोजिटिभ आएका रिपोर्ट तोकिएको ढाँचामा २४ घण्टाभित्र ईडीसीडी पठाउनुपर्ने व्यवस्था छ । तर कतिपय रिपोर्ट समयमा पठाइएको छैन । ती रिपोर्टलाई पनि समेट्ने उद्देश्यले एक पटकका लागि हालसम्म छुटेका रिपोर्ट पठाउन सात दिनको समय दिने निर्णय भएको विमा समितिले जनाएको छ । तोकिएको समयमा पनि रिपोर्ट नबुझाए त्यसको जिम्मेवारी सम्बद्ध प्रयोगशाला नै हुने पनि मन्त्रालयले प्रस्ट्याएको छ ।

‘सूचना प्रकाशन भएको मितिले बढीमा सात दिनभित्र आजभन्दा अघिको मितिमा परीक्षण गरिएको तर तोकिएअनुसार विवरण पठाउन छुट भएका रिपोर्टहरू तोकिएको ढाँचामा अलग्गै एक्सल सिटमा अनिवार्य रूपमा पठाउनुहुन निर्देशन गरिन्छ,’ मन्त्रालयले सोमबार जारी गरेको विज्ञप्तिमा भनिएको छ, ‘तोकिएवमोजिम समयभित्र र ढाँचामा ती विवरण उपलब्ध नभएमा कोरोना विमा दाबी प्रमाणीकरणका लागि अयोग्य ठहरिनेछ ।’ यसबाट विमितलाई पर्न जाने असुविधाप्रति सम्बद्ध प्रयोगशाला नै जिम्मेवार हुनुपर्ने समितिले प्रस्ट्याएको छ । ‘अब उपरान्त नियमित रूपमा तोकिएको ढाँचामा रिपोर्टिङ नगरिएको पाइए ती प्रयोगशालाको सम्बन्धन खारेज गरी नियमअनुसार कारवाही गरिनेछ,’ विज्ञप्तिमा भनिएको छ ।

हालसम्म तीन हजारभन्दा धेरै रिपोर्ट नाम, ठेगाना, उमेरलगायत सामान्य विषय नमलेका छन् । ती रिपोर्टले दाबी भुक्तानी पाउँदैनन् । एक पटकका लागि

समयमै रिपोर्ट नबुझाए त्यसमा जिम्मेवार सम्बद्ध प्रयोगशाला नै हुने मन्त्रालयको स्पष्टीक्ति

ती रिपोर्ट सच्याएर ल्याउन समय दिइएको स्रोतले बताएको छ । ‘पत्रमा जे भनिए पनि पुराना रिपोर्ट एक पटकका लागि सच्याउन मौका दिइएको हो,’ स्रोतले भन्यो, ‘तोकिएको समयमा सच्चिएर नआए भुक्तानी पाउँदैनन् ।’ कोभिड परीक्षण गरिएको मितिअघि नै ईडीसीडीमा रिपोर्टिङ भएको पनि पाइएको छ । कोरोना विमा मापदण्डमा कोभिड परीक्षणमा पोजिटिभ रिपोर्ट आएपछि ‘अब विमा भुक्तानीका लागि दाबी गर्नुपर्ने व्यवस्था छ । ल्याव र विमितको मिलोमतोमा परीक्षणअघि नै ईडीसीडी पठाइएको भेटिएको छ । यो काममा कसकसको मिलोमतो छ, त्यसबारे अनुसन्धान भइरहेको स्रोतले बताएको छ ।’ ‘करिव तीन सय यस्ता रिपोर्ट नाम, ठेगाना, उमेरलगायत सामान्य विषय नमलेका छन् । ती रिपोर्टले दाबी भुक्तानी पाउँदैनन् । तर सो कार्यमा संलग्नलाई केकस्तो कारवाही गर्ने भन्नेबारे

छलफल भइरहेको छ ।’ अब हरेक विमा कम्पनीले हालसम्म दाबी भुक्तानी पाएका व्यक्तिको नाम, ठेगाना, प्रक्रियामा रहेका दाबी, प्रमाणीकरणमा रहेका दाबी, कागजात पुगे नपुगेको अवस्थालगायत विवरण सार्वजनिक गर्नुपर्नेछ । मन्त्रालयले सोमबार यस्तो निर्देशन दिएको हो । कोरोना विमामा परेका दाबीमध्ये गत सातासम्म करिव ४१ हजार २ सय २६ ले भुक्तानी पाएका छन् । दाबी उपर ४ अर्ब ५२ लाख ५० हजार रुपैयाँ भुक्तानी भएको नियामक निकाय विमा समितिले जनाएको छ । यो कागजात पुगेका कुल दाबीको करिव साढे ५३ प्रतिशत हो । त्यसयता पनि विमा भुक्तानी भएको छ । यसकारण दाबी भुक्तानी संख्या अझै बढ्ने विमा कम्पनीहरूको दाबी छ ।

फागुन ७ सम्म सबै विमा कम्पनीमा गरी ८० हजारभन्दा बढी विमा दाबी परेको जनाइएको छ । त्यसमध्ये ७७ हजार १ सय २८ वटा दाबीको मात्र कागजात पूरा भएको सरकार तथ्यांक छ । कागजात पुगेका दाबीमध्ये करिव ४१ हजार २ सय २६ को भुक्तानी भएको हो । भुक्तानी हुन बाँकी दाबीमध्ये ५ हजार ३ सय १३ वटा स्वीकृतिको प्रक्रियामा रहेको, ९ हजार ७ सय ३४ वटा दाबी ईडीसीडीबाट फिर्ता हुन बाँकी रहेको र २ हजार ३ सय १९ वटा दाबी ईडीसीडी पठाउने तयारीमा रहेको जनाइएको छ । ३ हजार ५ सय ७५ वटा दाबी भुक्तानीका लागि विमा कम्पनीमा पठाइएको, १४ हजार ७ सय ७५ दाबी उपर छानविन (परीक्षण) भइरहेको र ४ सय ५५ वटा दाबी भुक्तानीयोग्य नरहेको समितिको तथ्यांक छ ।

विमा समितिका अनुसार हालसम्म १ लाख ५८ हजार ७७ हजार विमालेखमार्फत करिव १७ लाख १६ हजार जनाले कोरोना विमा गरेका छन् । ती विमालेख विक्रीमार्फत भन्डै १ अर्ब (९९ करोड ५ लाख) रुपैयाँ शुल्क संकलन भएको बताइएको छ ।

DRIVE INTO THE FUTURE WITH ŠKODA.

Build your career with us!

POSITIONS

Channel Sales - Manager

RESPONSIBILITIES AND REQUIREMENTS

- › Set targets and ensure achievements of dealer sales through constant monitoring
- › Coordinate planning and execution of dealer marketing activities
- › Ensure timely collection from dealers
- › Minimum 5 years of experience in related field

Channel Sales - Executive

- › Coordinating with marketing department for the execution of dealer marketing activities and ensure achievement of targets of dealers and visit market
- › To track nationwide competitors activities and our product feedbacks, analysis and forward for timely action
- › Minimum 1 to 2 year of experience in related field

Trainer - Manager

- › Product research and identifying training gaps
- › Dealer training for auto basics, sales and operational processes and product
- › Responsible for competency and development in M.A.W., dealers and their staffs
- › Minimum 5 years of experience in related field
- › Preference will be given to candidates with prior experience as automotive trainer

BTL - Coordinator

- › Execute promotional activities in coordination with agencies
- › Ensure timely readiness of marketing collateral
- › Minimum 1 to 2 year of experience in related field with knowledge in graphic designing

Experienced Service Engineer (Sr. Technician)

- › Trouble shooting of mechanical and electrical problems
- › Final inspection of the repaired vehicles
- › Minimum 7 to 8 years in technical field

Vehicle Registration - Executive

- › Proper vehicle registration and documentation
- › Calculation of car registration expenses
- › Minimum 1 to 2 year of experience in related field

Customer Relationship Management- Executive

- › Customer complaint registration and issuing tickets
- › Plan and execute service follow-up and obtain customer feedbacks
- › Customer database management
- › Minimum 1 year in customer service department

ŠKODA
SIMPLY CLEVER

KUSHAQ

M.A.W. practices fair recruitment and non-discrimination policies. MAW also seeks connection of the candidates with M.A.W. Values on Customerization, Performance, Growth, Accountability and Openness. Interested and eligible candidates with experience in similar positions are requested to drop their updated resume with motivational letter to praffula.shakya@mawnepal.com or hrd@mawnepal.com mentioning the position applied in the subjectline within **7 days** of the publication of this ad. MAW compensations are never a limitation for performers. Welcome to MAW journey!

अहम्को अवसान...

एक मन्त्रीले राति ९ बजेतिर भने, 'फैसला सुनिसकेपछि पनि उहाँ (ओली) को भावमा कुनै परिवर्तन आएन । प्रधानमन्त्रीज्यू हामीसँगै जन्मोत्सव मनाइरहनुभएको छ ।'

बरु पार्टी दुई तिहाइ बहुमत निकट पुग्नको एक मात्रै कारण आफू नै रहेको भन्दै आफू नरहँदा व्यवस्था नै ढामाडोल पारिदिनेसम्मको धम्की सहकर्मीहरूलाई दिए । लेखक तथा विश्लेषक जयराज आचार्य अब प्रधानमन्त्री बनिरहने वातारण नहुँदा ओलीले चाल्ने कदमले मुलुक र उनकै भविष्य निर्धारण गर्ने बताउँछन् । 'उहाँलाई प्रधानमन्त्री बन्ने वातावरण अब रहँदैन, सरकार नै कस्तो बन्छ र संसदीय राजनीति कसरी अघि बढ्छ, भन्ने अन्याल छ । आगामी दिनमा मैले अझै अनिश्चितता देखिरहेको छु' आचार्यले भने ।

२०७२ मा भारतले नाकाबन्दी लगाउँदा सारा नेपाली जनता त्यसको विरुद्धमा उठे । त्यतिबेले नेपाल सरकारको नेतृत्वमा पुगेका ओली उक्त आन्दोलनका नेता भए । नाकाबन्दीले उनलाई एकाएक राष्ट्रिय हिरो बनायो, उनी लोकप्रिय भए । ओलीको जयजयकार गर्न थालियो, यसले उनलाई कति स्वाभिमानी बनायो हिसाव छैन तर उनको अहंकार असाधारण र अनियन्त्रित किसिमले बढ्यो । कतिसम्म भने गत प्रतिनिधिसभाको चुनाव जितेपछिको स्थायी कमिटीमा उनले गुनासो गरेका थिए, 'मलाई प्रधानमन्त्रीको उम्मेदवार भन्न पनि कन्र्जुसाई गरियो ।' आफ्नै कारण वाम गठबन्धनले दुई तिहाइ ल्याएको हो भन्ने ओलीको 'हूँकार' पटकपटक सुनिन्छ । नाकाबन्दीका बेला जनताले गरेको असीमित विश्वासका कारण बढेको ओलीको अहम् प्रधानमन्त्री बनेपछि अनियन्त्रित नै रहयो । प्रधानमन्त्री बनेको महिना दिन पनि नबित्दैदेखि उनले राज्यसंयन्त्र अन्धायुध चलान थाले ।

प्रधानमन्त्री भएलगत्तै राष्ट्रिय अनुसन्धान, सर्पसति शुद्धीकरण, राजस्व अनुसन्धानजस्ता महत्त्वपूर्ण विभागलाई प्रधानमन्त्री कार्यालयमातहत ल्याएर शक्तिकेन्द्रित गर्दै आएका ओलीले पार्टी र सहकर्मीको कुरा सुन्न छाडे । उनलाई सुन्‍याउने र उचाल्नेहरू उनकै टिमभित्रै यथेष्ट थिए/छन् । मन्त्रिपरिषद् बैठकमा आफूलाई मन नपरेका मन्त्रीलाई बोल्ने नदिने र कसैको पनि सुफाव ग्रहण नगर्ने ओली सरकारको 'माइक्रोम्यानेजमेन्ट' मा लाग्दा पार्टीमा भने उनीविरुद्ध मोर्चाबन्दी सुरु भइसकेको थियो । ओलीले अड्कल गरेझैँ उनी पार्टीभित्र प्रिय छैनन् भन्ने कुराको टुंगो २०७६ माघको केन्द्रीय कमिटी बैठकमा लाग्यो । त्यसपछि उनी र उनको टिम भस्किएको थियो । पार्टीका अर्का अध्यक्ष पुष्पकमल दाहालसित मिलेर वरिष्ठ नेता माधव नेपाललाई एकट्याउँदै आएका ओलीले त्यसपछि भने नेपाललाई फकाउन थाले । पूर्वएमाले पक्षधरहरू एक हुनुपछै, भन्ने उनको अभियान सफल हुन सकेन । त्यसअघि उनले आफ्नो अनुकूल हुने गरी सभामुख चयन गर्ने र संसद्मा विचाराधीन एमसीसी सम्झौता अनुमोदन गराएर अघि बढ्ने गरी चालेको रणनीति पनि उनी इतरका नेताहरूले सफल हुन दिएनन् ।

फलस्वरूप ओली अनुकूलतामा पार्टी विभाजन गर्नेसम्मको अवस्थामा पुगे । गत वैशाख ८ गते उनले ल्याएको दल विभाजनसम्बन्धी अध्यादेश उनकै लागि प्रत्युत्पादक बन्यो । त्यही पृष्ठभूमिमा दाहालसहितका सचिवालय सदस्यहरूले प्रधानमन्त्री ओलीको राजीनामा मागेपछि, अर्को कदम के हुन सक्छ, भनेर उनी गम्भीर चिन्तनमा लागे । वैशाख १५ को रात ओलीले प्रधानन्यायाधीश चोलेन्द्रशमशेर जबरालाई आफ्नो निवासमा बोलाएर लामो गन्थन गरेका थिए । ओलीनिकट स्रोतले भनअनुसार प्रधानमन्त्रीले त्यसबेला पनि प्रतिनिधिसभा विघटनको उपायबारे सोधेका थिए तर प्रधानन्यायाधीशले संविधानतः त्यसो गर्न नमिल्ने राय दिएका थिए ।

त्यसपछिका संवादमा ओलीले अध्यक्ष दाहाल र अरू नेताहरूसँग 'म नरहै व्यवस्था नै रहँदैन' भन्ने चैतावनी दिइरहेका थिए । तर संविधानका दफा-दफा केलाएका

नेताहरू ओलीले कुनै अप्रिय कदम चालिहाल्छन् भन्ने निकर्षमा पुगेनन् । उनीविरुद्धको मोर्चाबन्दी भने एकदमै कसिँदै गयो । मोर्चाबन्दी वैशाखयता तीव्र भयो । फर्म्सीखेलको अगेनो रेस्टुरेन्टदेखि बानेश्वरको अर्याल होटल र दाहालको खुमलटार निवाससम्ममा के-के भइरहेछ, त्यसको सूक्ष्म जानकारी लिन प्रधानमन्त्री त्यसैकारण तत्पर भएका थिए । आफ्नो सत्ता-रथ जोगाउन ओलीले दाहाल र नेपालमध्ये एक जनालाई हातमा लिएर अर्कालाई किनारा लगाउने प्रयास पनि गरे तर त्यो सम्भव भएन । उनी पार्टीको शक्ति सन्तुलनमा फर्म्फन् कमजोर देखिँदै गए । संसदीय दलको विश्वास लिन उनीसँग बहुमत सांसद छैनन् । प्रधानमन्त्री ओलीले प्रतिनिधिसभा विघटनको वाटो रोजे । ओलीलाई प्रतिनिधिसभा विघटनको अप्रिय निर्णय नलिन उनका सचिवालयका सदस्यहरूले सुझाएका पनि हुन् । 'संसद् विघटनको प्रस्ताव लिएर राष्ट्रपतिकामा जान लाग्दा उहाँलाई विष्णु रिमालले त कारगेड नै रोकेर अहिले त्यस वाटोमा नजानुन् अझै

विकल्प हेर्नै भन्नुभएको थियो,' बालुवाटार स्रोतले भन्यो, 'तर प्रधानमन्त्रीज्यूले सुन्नुभएन, अहिले प्रतिकूल परिणाम आयो ।' लेखक तथा विश्लेषक विष्णु सापकोटा ओलीको अहम्को सुरुवात उनी दोस्रो पटक प्रधानमन्त्री बनेलगत्तै भएको बताउँछन् । 'ओली दोस्रो पटक प्रधानमन्त्री भएको दोस्रो दिनमै अहम् सुरु भएको जस्तो लाग्छ, त्यसको प्रस्फुटन पछि हुँदै गएको हो,' उनले भने, 'संसद् विघटनको घटना ओलीको पतनको पराकाष्ठा मात्रै हो ।'

ओलीले यसपालि आफूलाई जोगाउन नाकाबन्दीका बेला भारतसँग पंगा लिएरपात कमाएको राष्ट्रवादी छवि पनि गुमाए । आफ्नै सहकर्मीको दबाव थपन नसकेर जारी गरेको चुन्चे नक्सा देखाउँदै उनले आफूजत्तिको राष्ट्रवादी नेता कोही नरहेको भन्ने दावीलाई कात्तिक ४ गते मध्यरातमा भारतीय गुप्तचर संस्था 'र३अ' का प्रमुख सामान्त गोयलसँग अन्तरंग कुराकानी गरेर खण्डन गरिंदिए । त्यतिखेरै स्रोतले कान्तिपुरसँग भनेको थियो, 'प्रतिनिधिसभा विघटन हुँदै छ

भन्नेबारे कम्तीमा महासचिव विष्णु पौडेलसहितका केही नेता, भारतीय पक्ष र न्यायिक नेतृत्व पहिल्यै जानकारी थिए ।' प्रधानमन्त्रीकालको दोस्रो इनिडमा ओलीले आफ्नो राजनीतिक आस्था तत्कालीन अमेरिकी राष्ट्रपति डोनाल्ड ट्रम्प र भारतीय प्रधानमन्त्री नरेन्द्र मोदीलाई मानेझैँ देखियो । ओली सरकारले ल्याएका कानुन, गरेका विवादास्पद निर्णय, संवैधानिक निकायलाई नै कब्जा गर्ने हेतुले गरिएका विवादास्पद नियुक्ति, अनियमिततामा संलग्नलाई संरक्षणलगायत गतिविधि ओलीको ओरालो यात्राका सहायक बन्दै आएका थिए ।

अन्ततः उनले जुन संस्थाले दुई तिहाइ शक्तिको भरथेगमा आफूलाई शक्तिशाली बनाएको हो, त्यही संस्था प्रतिनिधिसभा विघटन गरेर आफूलाई कमजोर बनाउने गरी दृढाक परिवर्तन गरे, ओलीको राजनीतिक अवसानको यात्रा यहीवाट तीव्र गतिमा हुन थालेको हो । सर्वोच्चले प्रतिनिधिसभा विघटनको निर्णय बदर गर्दा उनको राजनीतिक अवर्तान्तको गतिमा अत्यविराम मात्रै लागेको छ, पूर्णविराम लागिसकेको छैन । प्राध्यापक पीताम्बर शर्मा ओलीले अझै पनि बदमासी गर्ने ठाउँ रहेको बताउँछन् । 'ओली सजिलैसँग

“ ओली दोस्रो पटक प्रधानमन्त्री भएको दोस्रो दिनमै अहम् सुरु भएको जस्तो लाग्छ, त्यसको प्रस्फुटन पछि हुँदै गएको हो । संसद् विघटन ओलीको पतनको पराकाष्ठा मात्रै हो ।

- विष्णु सापकोटा, विश्लेषक

”

विहंगमन हुने मान्छे नै होइनन्, उनले बदमासी त गरी नै रहन्छन् । अहिलेसम्म सत्तामा भएकाले फाइदा थियो होला । स्रोतसाधनको परिचालन अझै गर्न सक्छन् होला,' उनले भने, 'तर जुन उन्माद थियो, त्यो बाँकी रहैन ।'

ओलीको 'उन्माद' प्रतिनिधिसभा विघटन गरेको दिनदेखि गत सातासम्म पनि थियो । उनको निर्णयका कारण चेतफी सन्नाटा छाडिरहेका बेला चिट्ठिक पेरर नेता कार्यकर्ता भेटिरहेका ओलीले आफ्नो निर्णयका विरुद्ध सर्वोच्चले फैसला गर्दा भन्ने सोचेकै थिएनन् । त्यसै कारण उनका निकटस्थ स्थायी कमिटी सदस्य सुवास नेम्वाङले भनेका थिए, 'मध्यावधि चुनाव गराउने निर्णय सर्वोच्चले सदर गरिदिन्छ, भन्नेमा प्रधानमन्त्री २ सय प्रतिशत विश्वस्त हुनुहुन्छ, म प्रधानमन्त्रीप्रति २ सय प्रतिशत विश्वस्त छु ।'

चुनावको घोषणा गरिसकेपछि ओलीमा एक किसिमको वेचैनी भने थियो । आफ्नो शक्ति कमजोर छ, भन्ने थाहा पाएपछि ओलीलाई जबर्जस्त स्थापित गराउन राजामहाराजाकै भन्को दिने गरी उनका ठूलूला पोस्टर बनाएर उनकै पक्षमा नाराबाजी लगाइयो । यसअघि पनि पार्टीभित्र या सरकारमा ओलीको पक्षमा माहोल विभिर्नेबित्तिकै उनको समर्थनमा यस्तै नाराबाजी हुँदै आएको थियो । नेपाली

राजनीतिक इतिहासअनुसार आफू असाध्यै कमजोर भएका बेला जबर्जस्ती बलियो छु भन्ने देखाउन शासकले यसैगरी सडकमा मान्छे उतार्ने गर्छन् । पञ्चायतको पञ्चयाली र शासनकालको उत्तरार्धमा राजा ज्ञानेन्द्र शाहको देश दौडाहाको भन्को पछिल्लो समय ओलीको भ्याइन्भ्याइको 'सेड्युल' ले दिएको थियो । उनले यो बीचमा संवैधानिक निकायमा नियुक्ति लिएकालाई हतारहतार शपथ गराउनेदेखि पशुपतिको यात्रा र रामसीताको मूर्ति बनाउनेसम्मका काम गरे । आफ्नो पक्षमा बहस गर्न राजावादी वकिलहरू राखेका प्रधानमन्त्री ओलीले केही समयअघिसम्म आफैँले देखिनसहने पूर्वमाओवादीका लडाकु र प्रतिबन्धित चन्द्र समूहका नेताहरूसँग हिचमिच बढाए । कतिसम्म भने ओलीलाई 'बा' भन्ने जोकोहीका लागि बालुवाटारको ढोका खुलिरह्यो । तर राजनीतिक सहयात्री र प्रतिस्पर्धीलाई उनले देख्न पनि चाहैनन् । कहिले निर्वाचन आयोग, कहिले सैनिक मुख्यालय, कहिले सर्वोच्च अदालत पुग्ने र आफ्नो शक्ति प्रदर्शन गर्ने ओलीको पछिल्लो शैलीले पनि उनी भित्रिभित्रै कमजोर बन्दै गइरहेका छन् भन्ने देखाउँदथ्यो ।

'सवैतिर सेटिङ मिलाएको छु' भनेर कार्यकर्तालाई ढुक्कै भोट मान्न गाउँ पठाएका ओलीले मंगलबार आउँदै गरेको फैसलाबारे भने निककै पछि मात्रै भेउ पाए । नत्र ७० औँ जन्मदिन धुमधामसँग मनाएर बुधबार या बिहीबार फैसला सुन्ने तयारीमा उनी थिए । प्रधानमन्त्री ओलीको जन्मदिन मनाउन बालुवाटार पुगेका सूचना तथा सञ्चार प्रविधिमन्त्री पार्वत गुरुङले स्थिरता नचाहने देशीविदेशी शक्तिकहरूको षडयन्त्रका कारण आफ्नो प्रतिकूलमा फैसला आएको प्रतिक्रिया दिए । राजनीतिक कोर्ष हो, यस्तो भई नै हाल्छ । हामीले स्विकार्नुपर्छ,' उनले भने, 'देशव्यापी जनलहर देखिएपछि, उहाँ (ओली) को राजनीतिक एजेन्डा सफल भयो भने वर्चस्व उहाँकै कायम हुन्छ, भनेर विभिन्न शक्तिकेन्द्रबाट यस्तो भएको हुन सक्छ । यसबाट हामी आतिनृपनै, निराश हुनुपर्ने अवस्था छैन । नयाँ ढंगबाट संगठन निर्माण गर्ने, सर्वोच्चको फैसलालाई सम्मान गर्ने कुरा हुन्छ ।' त्यसलाई प्रधानमन्त्रीका प्रेस सल्लाहकार सुर्प थापाको फेसबुक स्टेटसले थप पुष्टि गरिरहेको छ । 'सर्वोच्च अदालतले गरेको फैसला विवादास्पद छ तर मान्नुपर्छ । र, कार्यान्वयन गर्नुपर्छ । यसका दुष्प्रभावहरू भविष्यमा देखिँदै जाने निश्चित छ । यसबाट राजनीतिक समस्याहरूको कुनै हल हुने अवस्था पनि छैन । वरु अस्थिरता अझै बढ्नेछ । सत्ताको खेल बढ्नेछ,' उनले भनेका छन्, 'प्रधानमन्त्रीले प्रतिनिधिसभाको सामना गरेर नै फैसला कार्यान्वयन गर्नुहुन्छ । तत्काल राजीनामा दिनुहुने छैन ।' यसको अर्थ नेकपाको संसदीय दलमा अब ओली र दाहाल-नेपालकाबीच सांसद तानातानको लडाइँ सुरु हुनेछ । यसले राजनीतिक निकास केही पर धकेल्ने निश्चितप्रायः छ । तर दलहरूले दुई महिनामा सडक कब्जा गरेर नागरिकलाई जुन दुख दिएर अब त्यो क्रमशः हटेर राजनीतिक खिचातानीको केन्द्र संसद् हुनेछ ।

समाजशास्त्री मीना पौडेल अझै पनि ढुक्क हुने अवस्था नरहेको बताउँछन् । 'यो दुई महिनामा जुन खालको राजनीतिक घटनाक्रम भयो, यसले जोखिम र आशंका सधैँ रह्यो । भोलि पनि यो कथा नदीहोरिएला भन्न सकिँदैन । बढी चलाख, बढी सचेत र बढी निगरानी गर्नुपर्ने अवस्था रह्यो,' उनले भनिन्, 'तर अब जनतालाई जुन तरिकाले जातीयता र सामाजिक पहिचानको आधारमा अपमान गरिएको थियो, अपमान गर्नेहरूको नैतिकताको धरालत अब हेर्नुछ ।' तर भुइँको टिप्न खोज्दा पोल्ताको गुमाएका प्रधानमन्त्री ओलीको राजनीतिक अहम्को भने अवसान भएको छ । ओलीको राजनीतिक यात्रामै भने पूर्णविराम लागिसकेको छैन ।

सबै पालिकामा प्राविधिक शिक्षा कहिले ?

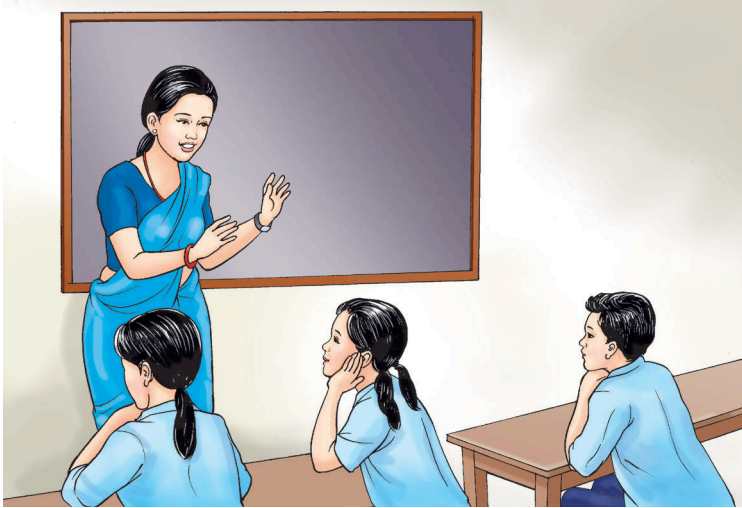
सरकारले २०७४ फागुनमा २ वर्षभित्र प्राविधिक शिक्षाको पहुँच विस्तार गर्ने निर्णय गरे पनि १ सय १८ पालिकामा अझै प्राविधिक धारका शिक्षण संस्था छैनन्

■ **सुदीप केनी** (काठमाडौँ)

प्रधानमन्त्री केपी शर्मा ओली नेतृत्वको मन्त्रिपरिषद्को पहिलो बैठकले 'दुई वर्षभित्र प्रत्येक स्थानीय तहमा प्राविधिक शिक्षाको पहुँच विस्तार गरिसकने' निर्णय गरेको थियो । निर्णय गरेकै तीन वर्ष पूरा भइसकेको छ । १ सय १८ स्थानीय तहमा अझै पनि प्राविधिक विषयको पठनपाठन सुरु हुन सकेको छैन ।

शिक्षा मन्त्रालयले ७ सय ५३ मध्ये ६ सय ३५ स्थानीय तहमा मात्रै प्राविधिक धारको शिक्षण संस्था खुलेको जनाएको छ । तीन वर्षयता शिक्षण संस्थाको संख्या भने बढ्दै गएको मन्त्रालयका प्रवक्ता दीपक शर्माँले बताए । 'एक वर्षमा १५ हजार विद्यार्थीले मात्र पढ्न सक्ने क्षमता थियो, शिक्षण संस्थाको संख्या विस्तार भएर ८५ हजार विद्यार्थीलाई पठनपाठन गराउन सक्ने भएका छौँ,' उनले भने । २०७४ फागुनमा मन्त्रिपरिषद्ले दुई वर्षभित्रै प्रत्येक स्थानीय तहमा प्राविधिक विषयको शिक्षाको पहुँच विस्तार गर्ने निर्णय गरेको थियो । २०७६ फागुनसम्म २ सय ६ बाहेक अन्य स्थानीय तहमा प्राविधिक धारको शिक्षण हुन थालेको थियो । २०७६ फागुनदेखि २०७७ फागुनसम्म ८८ स्थानीय तहमा प्राविधिक शिक्षा विस्तार गरिएको छ । कोरोना महामारी र लकडाउनका कारण पनि चालु वर्षमा लक्ष्यअनुसार स्थानीय तहमा प्राविधिक शिक्षालय स्थापना गर्न नसकिएको मन्त्रालयले जनाएको छ ।

प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम परिषद् (सीटीईभीटी) को तथ्यांकअनुसार १६ प्रतिशत स्थानीय तहमा प्राविधिक धारको शिक्षामा पहुँच छैन । पहुँच नपुग्ने अधिकांश स्थानीय तह दुर्गम क्षेत्र हुन् । गत फागुनमा २७ प्रतिशत स्थानीय तह पहुँचवाहिर थिए । एक वर्षमा पहुँच नपुगेका ११ प्रतिशत स्थानीय तहमा प्राविधिक धारको शिक्षण संस्था विस्तार भएको हो । पहुँच विस्तार गरिएका पालिकामा समेत पूर्वाधार र शिक्षक अभाव छ । प्राविधिक धारको शिक्षण शिक्षा स्थापनाको हिसावले प्रदेश २ सबैभन्दा कमजोर प्रदेशमा पर्छ । प्रदेश २ का १३६ स्थानीय तहमध्ये

प्रदेश	पालिका	प्रातिधिक शिक्षा पुगेका
१	१३७	१०५
२	१३६	१०३
वाग्मती	११९	१०४
गण्डकी	८५	७१
लुम्बिनी	१०९	९८
कर्णाली	७९	७०
सुदूरपश्चिम	८८	८४

३३ वटामा प्राविधिक धारका कुनै पनि शिक्षण संस्था छैनन् । सबैभन्दा बढी सुदूरपश्चिम प्रदेशमा प्राविधिक धारको शिक्षण संस्था खुलेका छन् । ८८ मध्ये ८४ पालिकामा यस्ता शिक्षण संस्था छन् । प्रदेश १ को ३२ पालिका, वाग्मतीको १५, गण्डकीको १४ स्थानीय तहमा प्राविधिक शिक्षालय खुन बाँकी छ । लुम्बिनीका ११ र कर्णालीका ९ स्थानीय तहमा पनि प्राविधिक धारको शिक्षण

संस्था छैनन् । सीटीईभीटीका कार्यक्रम पुगेका पालिकाको संख्या ३ सय ७६ मात्रै छ । सीटीईभीटीबाहेक साधारण धारका सामुदायिक विद्यालयबाट पनि प्राविधिक धारको कक्षा सञ्चालन हुने गरेको छ । पहुँच पुगेका स्थानीय तहमा प्राविधिक एसएलसी, डिप्लोमा र प्राविधिक धारको कक्षा (९-१२) मा पठनपाठन हुन्छ । यसबाहेक उच्च शिक्षामा प्राविधिक शिक्षा पढाइ हुने

विश्वविद्यालय र प्रतिष्ठान मातहतमा २८० क्याम्पस रहेका छन् । प्राविधिक शिक्षामा पहुँचवाहिरका पालिकामा प्राविधिक शिक्षालय खोल्न सरकारले वर्ष ०७५/७६ देखि नै बजेट विनियोजन गर्दै आएको छ ।

सामुदायिक विद्यालयमा प्राविधिक धारको पठनपाठन गराउन शिक्षा मन्त्रालयले छुट्टै स्वीकृति दिने गरेको छ । आंगिक, सामुदायिक विद्यालय, साकेदारी र सम्बन्धन प्राप्त संस्थाले माथ्यामक तहसम्म प्राविधिक शिक्षा दिने गर्छन् । त्यसपछि इन्जिनियरिङ, कृषि, पशुपालन, वन विधामा पढाइ हुन्छ । यसको अतिरिक्त डिप्लोमा तहमा होटल व्यवस्थापन, वन विज्ञानको समेत पठनपाठन हुने गरेको छ । उच्च शिक्षामा विज्ञान प्रविधि, चिकित्साशास्त्र, वन विज्ञान, इन्जिनियरिङ, आयुर्वेद, पशु विज्ञान, पशु चिकित्सा, मत्स्यपालन र कृषि संकायको अध्यापन हुन्छ । स्वास्थ्यतर्फ प्रमाणपत्र तहसम्मका कार्यक्रम भने यस वर्षदेखि खारेज गरिएको छ । चिकित्सा शिक्षा एनको प्रावधानअनुसार त्यस्ता कार्यक्रम खारेज गरिएको हो ।

सीटीईभीटीबाट स्वीकृति लिएका शिक्षालय १ हजार ६२ वटा छन् भने शिक्षा मन्त्रालयले ४ सय ८४ विद्यालयमा प्राविधिक धारको पठनपाठन गराउन अनुमति दिएको छ । देशभर १ हजार ५ सय ४६ शिक्षण संस्थामा प्राविधिक धार पठनपाठन हुन्छ । सीटीईभीटीका ५९ आंगिक, २० साकेदारी, ५ सय ५४ सामुदायिक विद्यालय र ४ सय २९ निजी शिक्षण संस्थामा प्राविधिक धारको कक्षा सञ्चालन हुन्छ । सीटीईभीटीका योजना महाशाखाका प्रमुख प्रमोद आचार्यले पहुँच नपुगेका स्थानीय तहलाई प्राविधिक धारका शिक्षण संस्था खोल्न प्रदेश कार्यालयमार्फत अनुरोध गरिएको जानकारी दिए । 'पालिका, जिल्ला वा प्रदेशको भौगोलिक अवस्था जनसंख्याका कारण, विकासको अवस्थाअनुसार रोजगारीको अवसरलाई समेत ध्यानमा राखेर शिक्षण संस्था खोल्नुपर्छ,' उनले भने । उपका अनुसार पहुँच नपुगेका स्थानीय तहले पूर्वाधार निर्माण गरेर स्वीकृति लिन सक्नेछन् ।

काठमाडौँ महानगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
राजश्व विभाग
बबरमहल, काठमाडौँ

घर बहाल कर तिर्ने/बुझाउने सम्बन्धी सूचना

नेपालको संविधानको अनुसूची ८ को बुँदा नं ४ मा स्थानीय तहको एकल अधिकार सूची अन्तरगत बहाल कर रहेको र संविधानको धारा ५७ को उपधारा (४) ले अनुसूची ८ मा भएको व्यवस्थाको प्रयोग नेपालको संविधान र नगर सभाले बनाएको कानून बमोजिम हुने भन्ने व्यवस्था अनुरूप काठमाडौँ महानगरपालिकाको नगरसभाबाट स्वीकृत भएको आर्थिक ऐन, २०७७ ले बहाल करको दर १० प्रतिशत निर्धारण गरेको छ । साथै स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ को दफा ५७ मा नगरपालिकाको क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, कारखाना, जग्गा वा पोखरी पुरै वा आंशिक तवरले बहालमा दिएकोमा नगरपालिकाले त्यस्तो बहाल रकममा बहाल कर लगाउनेछ भन्ने प्रष्ट व्यवस्था भएको हुँदा काठमाडौँ महानगरपालिका क्षेत्रभित्र बहाल आम्दानी गर्ने सबै (व्यक्ति वा संस्था) ले बहाल आम्दानीको १० प्रतिशत बहाल कर सम्बन्धित वडा कार्यालयमा तिर्नु/बुझाउनुहुन अनुरोध गरिएको छ ।

Call for Experts
USAID Nepal Jal Jangal (Freshwater and Forests) Activity

DAI is an international development company. For more than 45 years, we have worked on the frontlines of international development, tackling fundamental social and economic development problems caused by inefficient markets, ineffective governance, and instability. Currently, DAI is delivering results in about 80 countries. Our clients include international development agencies, international lending institutions, private corporations and philanthropies, and national governments.

DAI seeks candidates for an anticipated USAID funded Jal Jangal (Freshwater and Forests) Activity in Nepal. This program will focus on the following areas: environmental governance, forestry, terrestrial and freshwater biodiversity, environmental crime, wildlife trafficking, protected area management, and environmental and social safeguards for infrastructure development. Positions will be based in Kathmandu and key target geographies. Furthermore, participation of women and marginalized communities will be essential to ensuring inclusive economic growth so this project will also have a gender equality and social inclusion element.

Minimum Qualifications

- A minimum of a Bachelor’s Degree (or equivalent) in International Development, Natural Resource Management, Water Management, Economics, Public Policy, Climate Change, Environmental Science, Forestry, or other relevant field.
- A minimum of five (5) years of experience working on donor-funded activities in the international development field; prior experience on USAID funded a plus.
- Experience and technical expertise in one or more of the following areas:
 - Forestry
 - Wildlife Protection
 - Protected Area Management
 - Conservation Finance
 - Green Growth
 - Biodiversity Conservation
 - Environmental Governance
 - Environmental and social safeguards
 - Climate change adaptation

Application instructions: Please submit your CV to NepalJalJangal@dai.com by March 15, 2021. Only finalists will be contacted. No phone calls or in-person applications will be accepted. *All program positions will be contingent upon DAI being awarded the contract and the donor approving all proposed candidates.*

पढ्दै-कमाउँदै

विद्यालयबाट ऋण लिएर पढाइसँगै व्यवसाय

चाँदनी कठायत (वीरेन्द्रनगर)

सुर्खेतको बराहताल गाउँपालिका-५ रानीवनकी रीता आले गाउँकै जनज्योति माध्यमिक विद्यालयमा १८ महिने भेटेरिनरी जेटीए पढ्छिन् । विद्यालयमै च्याउ खेती गरिरहेकी उनले एक सय वटा बोझेर कुखुरा पालेकी छन् ।

विद्यालयले दुई वर्षदेखि 'पढ्दै-कमाउँदै' कार्यक्रम सुरु गरी विद्यार्थीलाई आत्मनिर्भर हुन प्रेरित गरिरहेको छ । कार्यक्रमअन्तर्गत विद्यालयमा अध्ययन गरिरहेका सबैले ऋण लिएर कृषि व्यवसाय गर्न सक्छन् । सुरुमा च्याउ खेती गर्न विद्यालयबाट ५ हजार रुपैयाँ ऋण लिएकी आलेले अहिलेसम्म ३५ किलोजीत च्याउ विक्री गरिसकेको बताइन् । 'स्कूलको ऋण तिरेर पनि अझै ५ हजार फाइदा हुन्छ होला,' उनले भनिन्, 'पढाइ खर्चबाट बचेको पैसा घरमा पठाउँछु ।' आलेसँगै अरू चार विद्यार्थीले कुखुरापालनका लागि ६० हजार रुपैयाँ थप ऋण लिएका छन् ।

पढ्दै-कमाउँदै गर्ने चाहने विद्यार्थीका लागि ऋण दिनुका साथै आवश्यक संरचना पनि उपलब्ध गराउने गरेको विद्यालय व्यवस्थापन समितिका अध्यक्ष तिलक मसाङ्गीले बताए । 'विद्यार्थीले काम गर्ने जाँगर मात्रै देखाउनुपर्ने,' उनले भने, 'उनीहरूलाई समूह वा व्यक्तिगत रूपमा सानोतिनो व्यवसायका लागि ऋण दिइरहेका छौं ।' उनका अनुसार विद्यार्थीले लिएको ऋणको व्याज पनि तिर्नुपर्दैन । विद्यालय छोड्ने बेलासम्म साँवा रकम मात्रै तिरे पुग्ने उनले बताए ।

विद्यालयमा प्राविधिक विषयसमेत पढाइ हुन्छ । भेटेरिनरी र कृषिपतर्फ १८ महिने र तीनवर्षे कक्षा सञ्चालन भइरहेको छ । बराहताल गाउँपालिका-५ कै १२ वर्षीय शेरबहादुर पौडेल विद्यालयमा कक्षा ५ मा पढ्छन् । घरको आर्थिक अवस्था कमजोर भएपछि, उनले बाछा र विकासे कुखुरासँगै स्कूलकै जग्गामा ३४ वटा स्थानीय जातका कुखुरा पालेका छन् । उनलाई विद्यालयले २२ हजार ५ सय रुपैयाँ ऋण उपलब्ध गराएको छ । 'सुरुमा साढे ७ हजार लिएर एउटा बाछा किने,' उनले भने, 'त्यही बाछा अहिले १० हजारभन्दा बढीमा विक्री हुन्छ, एक महिनायता बोझेर पनि पालेको छु ।'

विद्यालयबाट ऋण लिएर सामूहिक व्यवसाय गर्न चाहने विद्यार्थीले पहिले समूह गठन गर्छन् । त्यसमा कुन व्यवसाय रोजेर कक्षा शिक्षकलाई प्रस्तावना दिन्छन् । त्यसअनुसार

आफूले फलाएको च्याउ बेच्नका लागि फिक्दै सुर्खेत बराहतालको जनज्योति माविका विद्यार्थी ।
लस्किर : कान्तिपुर

शिक्षकले ऋण दिन विद्यालयलाई सिफारिस गर्छन् । विद्यार्थीलाई कम्तीमा ५ हजारदेखि एक लाख रुपैयाँसम्म ऋण दिइरहेको प्रधानाध्यापक नारायण सिग्देलले बताए । 'विद्यार्थीलाई सच-रिसच र खर्चको विधि अपनाएर व्यवसायमा संलग्न गराएका छौं,' उनले भने, 'यसबाट विद्यार्थीले कतिपयको व्यवसाय गर्न सक्छु भनेर पहिचान गर्छु । धेरै लगानी गरेर व्यवसाय गर्नुपर्ने बेकिड प्रक्रियाबाट भए पनि ऋण उपलब्ध गराउँछौं ।'

प्रधानाध्यापक सिग्देलका अनुसार प्राविधिक शिक्षा पढ्ने विद्यार्थीले पहिले ५ हजार रुपैयाँ धरौटी राख्छन् । त्यही कोषमा जम्मा भएको रकम विद्यालयले ऋणस्वरूप दिने गरेको हो । कार्यक्रमका लागि कर्णाली प्रदेश सरकारले ५० लाख रुपैयाँ उपलब्ध गराएको छ । उक्त रकमबाट ३५ लाख रुपैयाँको लागतमा विद्यालयले दुई महिनाभित्र तयार हुने गरी तीन हजार कुखुरा, ५० वटा बंगुर र २० वटा माउ बाछा अट्ने खोरहरू बनाईदिन लागेको छ । ३० लाख रुपैयाँमा अर्को कोष बनाएर विद्यार्थीलाई आवश्यकताअनुसार ऋण दिने योजना छ ।

विद्यालयका अनुसार अबको १५ दिनभित्र प्राविधिकतर्फका सबै विद्यार्थीको एक/एक वटा फार्म हुनेछ । 'लकडाउनका कारण विद्यालय ढिला मात्रै खुल्यो,' प्रधानाध्यापक सिग्देलले भने,

'एक महिनाभित्र कक्षा ४ र ५ का विद्यार्थीलाई दुई-दुईवटा कुखुरा वितरण गर्ने योजना छ ।'

उनले कक्षा ६ र ७ का विद्यार्थीलाई फूलका विरुवा दिई गमला खेतीमा प्रेरित गरिने बताए । उनका अनुसार छिट्टै ११ र १२ कक्षाका विद्यार्थीलाई विद्यालयकै ब्रान्डको भोला बनाइमा सहभागी गराइनेछ । जसका लागि विद्यालयले १० वटा सिलाइ मेसिन खरिद गरिसकेको छ ।

८ कक्षामा पढ्ने विनोद नेपालीका लागि कपाल काट्ने सैलुन खोलाईएको छ । उनले बिहान ६ देखि ९ बजेसम्म, दिउँसो हाफ टाइम र साँझ विद्यालय छुट्टी भएपछि सैलुनमा काम गर्छन् । जनज्योतिमा कर्णालीसहित अन्य प्रदेशका २६ जिल्लाका विद्यार्थीले प्राविधिक शिक्षा पढिरहेका छन् । अहिले विद्यालयमा १ हजार ३ सय ६१ जना विद्यार्थी अध्ययन गरिरहेको सिग्देलले बताए । त्यसमध्ये ३ सय जनाले प्राविधिक विषय पढिरहेका छन् ।

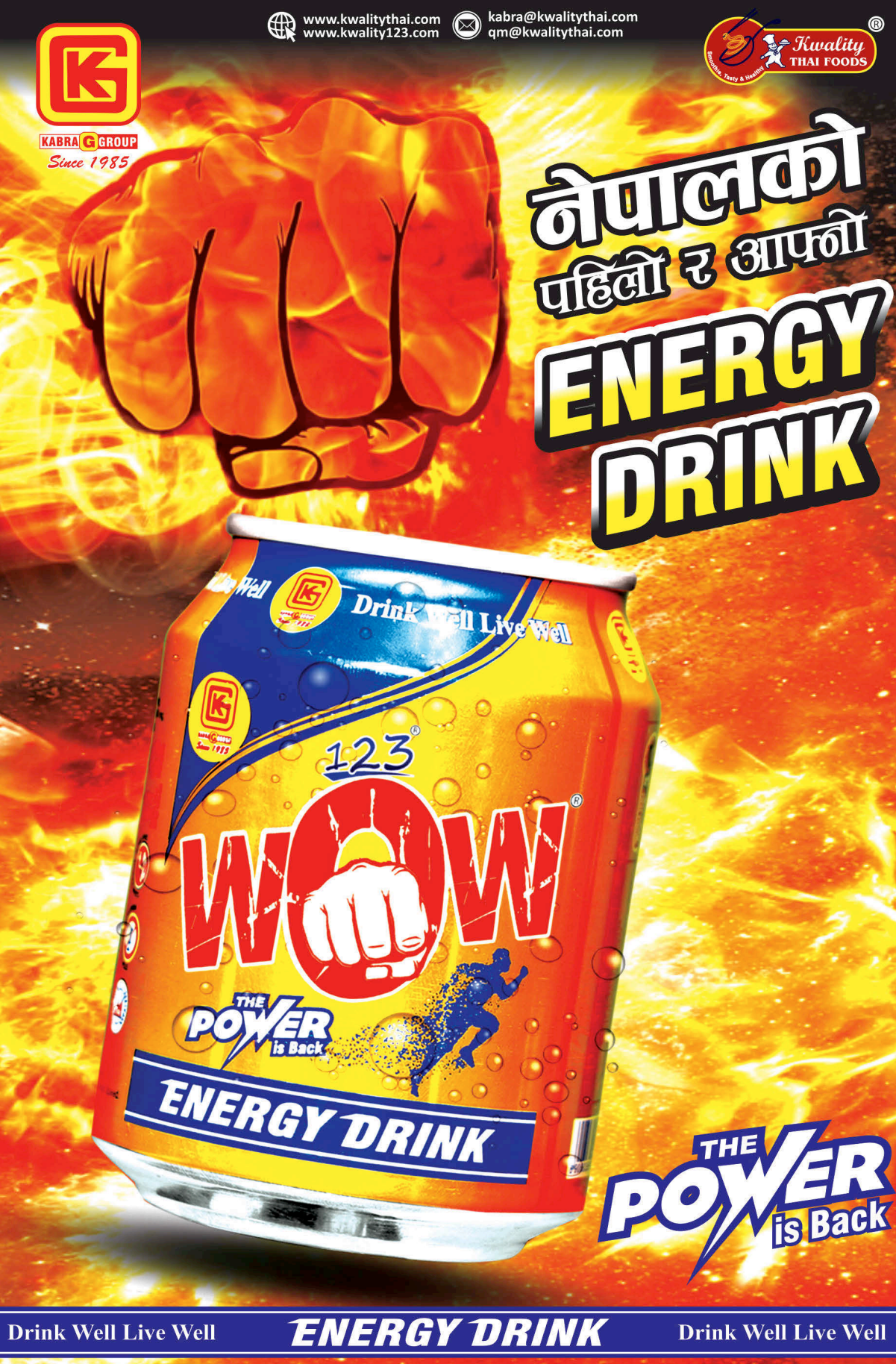
विद्यालयमा पढाइ हुने प्राविधिक शिक्षाअन्तर्गत प्रयोगात्मक कक्षाका लागि आवश्यक पर्ने सबै संरचना विद्यालयको आफ्नै छ । आफूसँग भएको जग्गा नपुगेपछि विद्यालयले पाँच रोपनी जग्गा भाडामा लिएको छ । त्यो जग्गामा पनि विद्यार्थीले माछा, बंगुर, कुखुरा तथा मौरीपालन गरिरहेका छन् भने तरकारी र च्याउलगायत खेती पनि गरिरहेका छन् ।

KABRA GROUP
Since 1985

Kabra Quality THAI FOODS

नेपालको पहिलो र आफ्नो ENERGY DRINK

Drink Well Live Well ENERGY DRINK Drink Well Live Well

WORLD CLASS QUALITY
MADE IN NEPAL

पर सनें हैन सधैं अधि बढौं

#HappyPeriods

PADelux
PREMIUM SANITARY PADS

प्याडिलक्स महिनावारी प्याड

Shrinkhala
PADelux Brand Ambassador

100% SAFE

Available in Regular, XL & XXL sizes

COTTONY SOFT | LONG LASTING PROTECTION | ULTIMATE COMFORT | GEL-LOCK TECHNOLOGY

'P' for PERIODS. 'P' for PADelux

HEALTH & HYGIENE PRODUCTS PVT. LTD.

Please contact us for inquiries:
+977 9801054057 / 9820756301

Email: info@padelux.com.np

Facebook and Instagram: PADelux

www.healthandhygienenepal.com

